

UNDERDÅNIGT BETÄNKANDE

AVGIVET AV

DEN AV KUNGL. MAJ:T DEN 3 OKTOBER 1902
TILLSATTA KOMMITTÉ

RÖRANDE

REGLERING AV STATENS ÄMBETSVERKS OCH MYNDIGHETERS LÖNEFÖRHÅLLANDEN M. M.

XLVII.

I FRÅGA OM GIFT KVINNAS ANSTÄLLNING
I ORDINARIE TJÄNST VID POST- OCH TELEGRAFVERKEN
SAMT STATENS JÄRNVÄGAR.

STOCKHOLM 1915
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
151837

INNEHÅLL.

	Sid.
Underdånig skrivelse till Konungen	I—IV.
Betänkande och förslag.	
Inledning	1.
Till kommittén remitterade framställningar	16.
<i>Utlåtande av generalpoststyrelsen</i>	»
» » <i>telegrafstyrelsen</i>	20.
» » <i>järnvägsstyrelsen</i>	32.
<i>Reservation vid järnvägsstyrelsens utlåtande</i>	36.
<i>Framställning från vissa kvinnliga tjänstemannaföreningar</i>	37.
Kommitténs yttrande	44.

Till KONUNGEN.

Den kommitté, åt vilken Kungl. Maj:t den 3 oktober 1902 uppdragit att avgiva underdånigt utlåtande och förslag rörande reglering av statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden m. m., överlämnade med

underdånig skrivelse den 13 februari 1915 delen XLV av sina tryckta betänkanden, innefattande förslag i fråga om statens veterinärbakteriologiska anstalts uppförande å ordinarie stat m. m.

Efter sistnämnda dag har kommittén avgivit

den 26 februari 1915 underdånigt utlåtande i fråga om tillfällig förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegium (med ordningsnummer 41 bland kommitténs skriftliga utlåtanden);

den 5 mars 1915 promemoria till statsrådet och chefen för civildepartementet i anledning av ett i statsverkspropositionen vid 1915 års riksdag innefattat förslag om medgivande av ålderstillägg från och med år 1915 åt ett kvinnligt biträde hos socialstyrelsen;

den 12 mars 1915 underdånigt utlåtande i fråga om beredande av ortstillägg för länsmännen inom Västernorrlands län (med ordningsnummer 42 bland kommitténs skriftliga utlåtanden);

den 15 mars 1915 underdånigt utlåtande angående tillfällig förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten (n:r 43);

den 22 mars 1915 promemoria till Riksdagens statsutskott i anledning av en vid 1915 års riksdag inom Andra kammaren väckt motion om ändring, beträffande vakter vid Trollhätte kraftverk, i den år 1913 vidtagna lönereglering för tjänstemän vid statens vattenfallsverk;

den 9 april 1915 underdånigt utlåtande angående lönereglering för tjänstemän vid Porjus och Älvkarleby kraftverk (n:r 44 bland kommitténs skriftliga utlåtanden);

den 9 april 1915 underdånigt utlåtande i fråga om avlöningen till två kvinnliga biträden vid postverket (n:r 45);

den 9 april 1915 underdånigt utlåtande i anledning av framställning om ålderstillägg åt antikvarien T. A. J:son Arne från 1915 års början (n:r 46);

den 10 april 1915 underdånigt utlåtande i fråga om förste vaktmästaren i patent- och registreringsverket J. P. Johnssons pensionsrätt (n:r 47);

den 20 april 1915 underdånigt utlåtande i fråga om medgivande för lektorn S. Lönborg att för uppflyttning i högre lönegrad få tillgodoräkna sig tjänstgöring såsom t. f. professor vid Göteborgs högskola (n:r 48);

den 20 april 1915 underdånigt utlåtande i fråga om ålderstillägg åt kvinnliga tekniska biträdet vid karolinska mediko-kirurgiska institutets patologisk-anatomiska institution Agnes Dahlgren (n:r 49);

den 23 april 1915 underdånigt utlåtande i fråga om rätt för professorn vid Uppsala universitet L. V. A. Stavenow att tillgodoräknas tjänstgöringstid såsom professor vid Göteborgs högskola ej mindre för vinnande av ålderstillägg till lönen vid hans nämnda statstjänst än även i pensionshänseende vid avgång från samma tjänst (n:r 50);

den 23 april 1915 underdånigt utlåtande i fråga om rätt för professorn vid Uppsala universitet E. Björkman att tillgodoräknas tjänstgöringstid såsom professor vid Göteborgs högskola för erhållande av ålderstillägg till lönen vid hans nämnda statstjänst (n:r 51);

den 26 april 1915 underdånigt utlåtande i fråga om beredande av bostadsförmån åt två eldare vid naturhistoriska riksmuseet (n:r 52);

den 30 april 1915 underdånigt utlåtande i anledning av ansökning av registratorn i justitiedepartementet O. L. Rooth om förhöjd pension (n:r 53);

den 6 maj 1915 promemoria till statsrådet och chefen för finansdepartementet i fråga om avlöning vid sjukdomsförfall för extra ordinarie personal vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning; samt

den 20 maj 1915 yttrande till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i fråga om upphävande av rätt till tjänst- och nådår för änkor och barn efter konsistorienotarier (n:r 54 bland kommitténs skriftliga utlåtanden).

Därjämte har kommittén, på grund av meddelat förordnande, såsom delen XLVI av sina tryckta betänkanden befordrat till trycket ett av kom-

mittén den 23 april 1913 avgivet underdånigt utlåtande i anledning av ansökningar att få med vissa tjänster förena andra befattningar.

Kommittén får nu härmed i underdånighet överlämna delen XLVII av sina tryckta betänkanden, innefattande utlåtande i fråga om gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar.

Stockholm den 12 juli 1915.

Underdånigst
F. H. SCHLYTERN.

PHILIP KLINGSPOR.

AUG. NILSSON.

AND. PERS.

CARL PERSSON.

KARL STENSTRÖM.

Th. Wijnblad.

I fråga om gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar.

Inledning.

Till statsrådsprotokoll den 21 november 1913 erinrades av dåvarande chefen för civildepartementet, att vid 1912 års riksdag faststälts allmänna grunder i fråga om rätt för kvinnliga befattningshavare vid vissa verk och anstalter att i händelse av giftermål bibehållas vid sin anställning; att dessa grunder dock icke avsåge de s. k. kommunikationsverken, utan för dessa gällde, att, om kvinna, som innehade ordinarie befattning, trädde i äktenskap, hon skulle anses hava frånträtt befattningen; samt att i anledning av den olikhet, som sålunda var rådande, Kungl. Maj:t genom beslut den 29 juni 1912 anbefallt generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen att efter verkställd utredning avgiva underdånigt utlåtande, huruvida och i vad mån vid nämnda kommunikationsverk anställd kvinnlig befattningshavare, som inginge äktenskap, kunde äga bibehålla sin anställning.

Enär av de från dessa tre styrelser dåmera inkomna utlåtanden syntes framgå, att en ändring i de hittills gällande bestämmelserna kunde komma att medföra vissa verkningar med avseende å den kvinnliga personalens rekrytering och jämväl beträffande vederbörande verks stater, vilket allt krävde en närmare undersökning, hemställde chefen för civildepartementet, att nyssnämnda utlåtanden med utdrag av statsrådsprotokollet måtte överlämnas till finansdepartementet för att av detsamma remitteras till löne-regleringskommittén;

och har därefter genom kungl. remiss den 28 november 1913 kommittén anbefallts att avgiva utlåtande i ärendet.

För att tagas i övervägande vid avgivande av det sålunda infordrade utlåtandet har genom kungl. remiss den 2 januari 1914 till kommittén överlämnats en underdånig framställning från kvinnliga postföreningen, kvinnliga telegrafpersonalens förening och statsbanornas kvinnliga tjänstemannaförening.

* * *

I anledning härav får kommittén till en början, inledningsvis, anföra följande.

Då kommittén den 13 januari och den 29 juni 1911 avgav betänkanden, delen XXVII, innefattande förslag till grunder, med tillämpning av vilka infödda svenska kvinnor skulle kunna av Konungen utnämnas och befordras till vissa befattningar, och delen XXIX i fråga om uppförande i stat av vissa biträden hos ämbetsverk och myndigheter, ansåg sig kommittén böra förutsätta, att till de befattningar, om vilka då var fråga, icke finge befordras gift kvinna, utan allenast sådan, som vore ogift eller änka.

Vad åter angick spörsmålet, huruvida kvinnlig befattningshavare, som trädde i gifte, kunde få kvarstå i befattningen eller ej, erinrade kommittén, att detta spörsmål var olika besvarat inom skilda områden av statstjänsten.

I kungl. kungörelsen den 6 november 1903, angående kompetens för kvinnliga läkare att innehava vissa läkarbefattningar, var stadgat, att, om kvinnlig läkare, som på grund av offentlig myndighets förordnande innehade tjänstebefattning, trädde i gifte, hon skulle anses hava frånträtt befattningen.

Stadgan för rikets allmänna läroverk den 18 februari 1905 — som i § 186 föreskrev, att sökande till lärarinnebefattning vid samskola skulle vara ogift — innehöll i § 128 (även sådan denna paragraf lydde enligt kungl. kungörelse den 3 november 1909) den bestämmelse, att lärarinna, som trädde i gifte, vore skyldig att avgå från sin befattning och borde i sådant fall ofördröjligen till överstyrelsen för rikets allmänna läroverk ingiva sin anhållan om avsked.

I anslutning därtill föreskrevs ock i § 190 av samma stadga, att lärarbefattning i teckning och musik vid realskola kunde *sökas och innehavas* även av kvinna, *såvida hon vore ogift* och uppfyllt de för sådan befattnings erhållande föreskrivna villkor.

Stadgan för folkskollärarseminarierna i riket den 29 januari 1886 däremot — som i § 14 innehöll, att vid lärarinneseminarium minst en av adjunktsbefattningarna skulle bestridas av lärarinna och att för undervisningen i gymnastik, i teckning samt i musik och sång borde förordnas

lärarinnor, såvida icke, vad de två sistnämnda ämnena anginge, särskilda omständigheter föranledde undantag, ävensom att för undervisningen i den med sådant seminarium förenade övningsskola likaledes skulle förordnas lärarinna — föreskrev i § 21, att, i händelse lärarinna med adjunkts tjänstgöring trädde i gifte, det finge ankomma på konsistoriets beprövande, om hon finge bibehållas vid tjänsten; konsistoriet skulle sedermera äga uppsäga henne därifrån, då läroverkets bästa funnes kräva sådant.¹

Uti § 38 i instruktionen för generalpoststyrelsen den 31 december 1909 stadgades, att till vissa i postverkets stater angivna befattningar även kunde antagas myndig kvinna, vilken vore ogift eller änka, men att, om kvinna, som innehade sådan befattning vid postverket, trädde i gifte, hon skulle anses hava frånträtt befattningen, likväl med rätt för styrelsen att, om särskilda omständigheter därtill föranledde, behålla henne såsom extra tjänsteman.

I §§ 77 och 128 av instruktionen för järnvägsstyrelsen med underlydande distriktsförvaltningar den 31 december 1907 föreskrevs, att, därest kvinna, som å ordinarie stat innehade tjänst vid styrelsen eller vid distrikt, trädde i gifte, hon skulle anses hava frånträtt sin befattning, styrelsen resp. distriktsförvaltningen dock obetaget att, där sådant ansåges lämpligt, bibehålla henne i extra tjänst.

Jämväl i instruktionen för telegrafstyrelsen den 11 oktober 1907, § 30, fanns stadgat, att, om kvinna, som innehade tjänst å ordinarie stat vid telegrafverket, trädde i gifte, hon skulle anses hava frånträtt befattningen, styrelsen dock obetaget att, där sådant ansåges lämpligt, bibehålla henne i extra tjänst.

Enligt kungl. kungörelsen den 30 september 1910 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av avlöningsförmåner enligt den från och med år 1911 gällande ordinarie stat för fångvårdsstaten var kvinnlig befattningshavare, som ingick äktenskap, skyldig avgå från tjänsten, om fångvårdsstyrelsen funne det nödigt. Å nyssnämnda stat voro såsom kvinn-

¹ I den nya stadga för statens folkskoleseminarier, som utfärdats den 3 juli 1914, föreskrives i § 146, mom. 2, att, i händelse kvinnlig adjunkt träder i gifte, det må ankomma på folkskolöverstyrelsens beprövande, om hon må bibehållas vid tjänsten; ägande folkskolöverstyrelsen sedermera uppsäga henne därifrån, då seminariets bästa finnes sådant kräva.

liga befattningshavare upptagna, förutom en skollärlarinna vid ett straff-fängelse, första vaktfruar, vaktfruar och kokerskor.

I instruktion för generaltullstyrelsen den 2 december 1910, § 20, stadgades, att, om kvinna, som innehade ordinarie skrivbiträdesbefattning hos styrelsen, trädde i gifte, hon skulle anses hava frånträtt befattningen, styrelsen dock obetaget att, där sådant ansåges lämpligt, bibehålla henne i extra tjänst.

I den instruktion, som den 16 december 1910 utfärdades för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten, fanns däremot icke någon motsvarande bestämmelse beträffande skrivbiträde hos fångvårdsstyrelsen.

I kungl. brev till fångvårdsstyrelsen den 16 december 1910 hade emellertid förordnats, att i konstitutorial, som av styrelsen utfärdades för dess skrivbiträde, skulle, till dess allmänna föreskrifter blivit meddelade beträffande de hos statens ämbetsverk och myndigheter å ordinarie stat anställda skrivbiträden, intagas förbehåll om skyldighet för biträdet att vara underkastat de föreskrifter, som sålunda kunde bliva utfärdade.

Efter övernående av vad sålunda uti ovannämnda hänseenden fanns föreskrivet för skilda områden av statstjänsten hade löneregleringskommittén för sin del beträffande de befattningar, om vilka i delen XXVII var fråga, omfattat den mening, att, om kvinna, som befordrats till och innehade sådan befattning, inginge äktenskap, hon skulle anses därmed hava frånträtt befattningen.

Beträffande de biträdesbefattningar, om vilka i delen XXIX var fråga, ansåg kommittén lämpligast, att i berörda hänseende bleve meddelade bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med dem, som gällde för generaltullstyrelsens skrivbiträden samt för kvinnliga tjänstemän vid postverket, statens järnvägar och telegrafverket.

Kvinna, som innehade ordinarie biträdesbefattning, skulle alltså, om hon inginge äktenskap, anses hava därmed frånträtt befattningen, vederbörande myndighet, som anställt henne, obetaget, att, där sådant befunnos lämpligt, bibehålla henne i extra tjänst eller använda henne såsom tillfälligt biträde.

I fråga om kommitténs uttalande i anförda hänseende uti delen

XXVII må erinras, att en av kommitténs ledamöter, med instämmande av två inför kommittén hörda kvinnliga sakkunniga, i avgiven reservation förklarade, att han icke kunnat anse det vara under alla förhållanden nödigt eller ens för staten gagneligt att med kvinnas inträde i äktenskap skulle vara förbunden ovillkorlig skyldighet att frånträda innehavande befattning i statstjänst, och att han därför yrkat att kommitténs förslag i detta avseende måtte givas sådan avfattning, att möjlighet bereddes för kvinna, som sådant själv önskade och vilkens bibehållande i tjänsten kunde finnas fortfarande önskvärt, att även efter ingånget äktenskap kvarstå i innehavande befattning.

För ernående av nämnda syfte hemställde reservanten, att ifrågavarande punkt i kommitténs förslag till grunder måtte avfattas så, att, om kvinnlig innehavare av någon utav de i reservationen avsedda befattningar inginge äktenskap, det skulle, på hennes ansökning, i varje särskilt fall ankomma på Konungens prövning, huruvida hon ändock finge bibehålla befattningen.¹

Även i avseende å kommitténs uttalande i delen XXIX uti nu ifrågavarande hänseende var samme ledamot av kommittén skiljaktig och ansåg, att i detta hänseende borde få komma i tillämpning vad som enligt den förenämnda kungl. kungörelsen den 30 september 1910 funnes föreskrivet därom, att kvinnlig befattningshavare å fångvårdsstaten, som inginge äktenskap, vore skyldig avgå från tjänsten, om fångvårdsstyrelsen funne det nödigt.

Vad särskilt fångvården angick, syntes det reservanten vara mindre egentligt att låta strängare bestämmelser gälla beträffande skrivbiträdet hos fångvårdsstyrelsen än beträffande övriga kvinnliga befattningshavare vid fångvården.

Även om i avseende å kommunikationsverken skulle anses lämpligt att upprätthålla den bestämmelse, som för det dåvarande gällde i fråga om generaltullstyrelsens kvinnliga skrivbiträden — därvid dock enligt reservantens mening måste tagas i betraktande, att bestämmelsen drabbade mindre hårt inom dessa verk med deras rikligare möjligheter till beredande

---

¹ Kommitténs betänkande i delen XXVII har ännu ej varit föremål för slutlig prövning.

av anställning i extra tjänst — syntes det honom dock beträffande andra verk och myndigheter, där tillfällena till användning av tillfälliga kvinnliga biträden säkerligen vore synnerligen sparsamt förekommande, innebära en onödig hårdhet mot de kvinnliga biträdena att förbinda ingående i äktenskap med ovillkorligt skiljande från innehavande ordinarie befattning.

De allmänna principerna beträffande fasta biträdens uppförande i stat hos vissa ämbetsverk och myndigheter blevo, efter det kommitténs betänkande delen XXIX avgivits samt vederbörande ämbetsverk och myndigheter blivit hörda däröver, föremål för uttalande av chefen för finansdepartementet i anförande till statsrådsprotokoll den 13 januari 1912 [jfr statsverkspropositionen vid 1912 års riksdag, 1:a delen, »Utgifterna. (För flera huvudtitlar gemensamma frågor)», sid. 7 och följ.].

Under rubriken »kvinnas frånträdande av befattning vid giftermål» yttrade departementschefen följande.

»I den mån kvinnor få tillträde till nu förevarande tjänster, uppstår fråga, huruvida dessa skola kunna innehavas av gifta kvinnor eller utslutande vara förbehållna ogifta och änkor.

Löneregleringskommittén har förutsatt, att till dylik tjänst icke må befordras gift kvinna, utan allenast sådan, som är ogift eller änka. En motsatt uppfattning har endast i undantagsfall kommit till synes i de i ärendet avgivna yttranden.

Däremot äro meningarna mera delade, då det gäller spørsmålet, huruvida kvinnlig befattningshavare, som träder i gifte, må kunna få kvarstå i befattningen eller ej.

De bestämmelser, som härutinnan nu gälla för ordinarie kvinnliga befattningshavare av skilda slag, förete sinsemellan åtskilliga olikheter. I stort sett kunna de subsummeras under tre särskilda grupper, vilka jag ber att här i korthet få karakterisera.

a) Kvinna, som träder i gifte, skall vara skyldig frånträda sin befattning eller anses hava frånträtt densamma. Till denna grupp höra lärarinnor vid allmänna läroverk samt kvinnor, som innehava vissa läkarbefattningar.

b) Kvinnlig befattningshavare skall vid ingående av äktenskap an-

ses hava frånträtt sin befattning, dock med rätt för vederbörande ämbetsverk att under viss förutsättning behålla henne såsom extra tjänsteman. Hit höra kommunikationsverken och generaltullstyrelsen.

c) Träder kvinnlig befattningshavare i gifte, må det ankomma på vederbörande myndighets beprövande, om hon må bibehållas vid tjänsten. Så är förhållandet med kvinnlig adjunkt vid folkskolläraryrkesseminarium. Beträffande kvinnlig befattningshavare å fångvårdsstaten är föreskrivet, att, om hon ingår äktenskap, hon skall vara skyldig avgå från tjänsten, därest fångvårdsstyrelsen finner det nödigt.

Löneregleringskommittén har beträffande de biträdesbefattningar, varom nu är fråga, ansett lämpligt, att bestämmelser i förevarande hänseende meddelades i överensstämmelse med vad för kommunikationsverken och generaltullstyrelsen är stadgat.

En av kommitténs ledamöter har emellertid härutinnan varit av skiljaktig mening och ansett, att nyssnämnda, för kvinnliga befattningshavare å fångvårdsstaten gällande regler borde bliva allmängiltigt normerande i här ifrågavarande omfattning. Som stöd för sin mening anför reservanten:

'Även om i avseende å kommunikationsverken skulle anses lämpligt att upprätthålla den bestämmelse, som för närvarande gäller i fråga om generaltullstyrelsens kvinnliga skrivbiträden, därvid dock måste tagas i betraktande att bestämmelsen drabbar mindre hårt inom dessa verk med deras rikligare möjligheter till beredande av anställning i extra tjänst, synes det mig dock beträffande andra verk och myndigheter, där tillfällena till användning av tillfälliga kvinnliga biträden säkerligen äro synnerligen sparsamt förekommande, innebära en onödig hårdhet mot de kvinnliga biträdena att förbinda ingående i äktenskap med ovillkorligt skiljande från innehavande ordinarie befattning.'

Av de över kommitténs betänkande hörda myndigheterna har ett icke ringa antal uttalat sig i samma eller ungefärligen samma riktning som reservanten.

I denna fråga anser även jag mig böra ansluta mig till den av reservanten uttalade mening, om jag ock ifrågasätter en något annan avfattning av förevarande villkor än reservanten synes hava tänkt sig. Oav-

sett den synpunkt, som för honom varit bestämmande och som ju hänför sig till ifrågavarande kvinnors eget intresse, kan jag icke finna det annat än i och för sig mindre ändamålsenligt att staten avskär sig själv möjligheten att använda en funktionär på en plats, för vilken denna kanske visat sig särskilt skickad. En sådan anordning lär icke heller ur annan synpunkt kunna anses oundgänglig, därest allenast, såsom avsett är, varder lagt i vederbörande myndighets hand att pröva, när det allmännas intresse kräver, att kvinnlig befattningshavare ej vidare bibehålles i sin tjänst.

I likhet med lönereglernas kommittén anser jag väl, att gift kvinna som regel icke bör befordras till tjänst, varom här är fråga. Då emellertid fall lära förekomma, då en sådan befordran utan olägenhet för det allmänna kan äga rum, bör regeln enligt min mening icke göras undantagslös; och torde det lämpligen böra bero på prövning av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall, om medgivande i förevarande avseende bör lämnas gift kvinna.»

Chefen för finansdepartementet hemställde, att vid uppförande i stat av biträdesbefattningar i huvudsaklig överensstämmelse med av honom angivna grunder måtte såsom allmänna villkor och bestämmelser att gälla beträffande dessa befattningar meddelas stadganden, innefattade i tio särskilda punkter.

Av dessa voro punkterna 6 och 7 så lydande:

»6) att gift kvinna må till biträdestjänst befordras allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande;

7) att, där kvinnlig innehavare av biträdestjänst ingår äktenskap, hon icke skall vara skyldig att av sådan anledning avgå från tjänsten, därest icke vederbörande överordnade myndighet med hänsyn till det allmännas intresse finner det nödigt».

Vad chefen för finansdepartementet hemställt godkändes av Kungl. Maj:t; och skulle utdrag av statsrådsprotokollet, i vad det avsåge, förutom annat, fasta biträdens uppförande i stat hos vissa ämbetsverk och myndigheter, tillställas de övriga departementen för behörigt iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under vederbörande huvudtitlar i riksstaten.

Vid 1912 års riksdag väcktes inom Andra kammaren en motion (n:r 220) i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående uppförandet av fasta biträden i staten för vissa ämbetsverk och myndigheter.

I denna motion hemställdes, bland annat, att Riksdagen måtte besluta, att de ovanberörda allmänna villkorens 6:e och 7:e punkter, innefattande begränsningar i kvinnas rätt att söka eller innehava ifrågavarande befattningar, i fall hon vore gift eller trädde i äktenskap, skulle ur bestämmelserna utgå.

I utlåtaende n:r 2, angående regleringen av utgifterna under rikstatsens andra huvudtitel, yttrade sig statsutskottet under »nedre justitierevisionen» rörande de av chefen för finansdepartementet angivna grunder för uppförande i stat av biträdesbefattningar hos ämbetsverk och myndigheter.

Beträffande de bestämmelser, som i de av bemälda departementschef föreslagna allmänna villkoren intagits under punkterna 6 och 7 och vilka bestämmelser motionären i Andra kammaren ansett böra utgå, fann utskottet för sin del desamma välbetänkta och nödvändiga, dock med den ändring, att orden (i punkten 7) »med hänsyn till det allmännas intresse» syntes utskottet böra utbytas mot uttrycket »med hänsyn till tjänstens behöriga upprätthållande».

I sammanhang därmed hade utskottet velat uttala, att utskottet förutsatte, dels att den överordnade myndighetens prövningsrätt »enligt sistberörda bestämmelse» gällde icke blott tidpunkten, då äktenskapet ingicks, utan jämväl allt fortfarande under den gifta kvinnans kvarstående i tjänsten, dels ock att gift kvinna, som på grund av samma stadgande prövades av vederbörande överordnade myndighet böra avgå från tjänsten, ägde rätt att draga denna fråga under Kungl. Maj:ts beprövande. Utskottet, som sålunda anslöt sig till vederbörande departementschefs förslag i denna del, ansåg sig alltså böra avstyrka vad motionären i detta avseende hemställt.

I avgiven reservation uttalade tre medlemmar av statsutskottet, att de ansett, att punkten 7 av de föreslagna villkoren bort hava följande lydelse:

»att kvinna, som innehar ordinarie biträdesbefattning, skall, om hon ingår äktenskap, anses hava frånträtt befattningen, vederbörande myndighet dock obetaget att, där sådant befinnes lämpligt, bibehålla henne såsom tillfälligt biträde».

Riksdagens beslut uti ifrågavarande avseenden avfattades i överensstämmelse med statsutskottets uppfattning och hemställan (jfr skrivelse n:r 2 den 28 maj 1912, sid. 6 och 8).

I enlighet med av chefen för finansdepartementet gjorda allmänna uttalanden föreslog Kungl. Maj:t vid 1912 års riksdag dels, i vad angick vid 1910 och 1911 årens riksdagar beviljade biträdesbefattningar, jämkning i förhållandet mellan lön och tjänstgöringspenningar, dels ock inrättande av nya sådana befattningar hos åtskilliga ämbetsverk och myndigheter.

Riksdagen godkände de av Kungl. Maj:t föreslagna avlöningarna, i allmänhet ordnade efter två olika typer, en lägre (s. k. normal-)typ och en högre. På grund av de säregna förhållandena vid postverket likasom ock vid postsparbanken hade Kungl. Maj:t emellertid ansett en särskild avlöningstyp böra anordnas för biträdena vid dessa verk; och fann Riksdagen ej något att erinra däremot.

Till det statsrådsprotokoll, varav utdrag fanns fogat vid kungl. proposition (n:r 3) till 1912 års Riksdag angående uppförande av kvinnliga biträden i postverkets stat m. m., anförde chefen för civildepartementet (sid. 7), att beträffande de allmänna villkor och bestämmelser, som borde gälla för de fasta biträdesbefattningarna, han kunde hänvisa till chefens för finansdepartementet yttrande i ämnet samma dag, den 13 januari 1912, allenast med erinran att beträffande arbetstid och rätt för gifta kvinnor att innehava ifrågavarande befattningar syntes böra tills vidare gälla vad som vore stadgat för övriga ordinarie kvinnliga befattningshavare vid postverket.

Enligt vad Riksdagens skrivelse den 28 maj 1912 n:r 163 utvisar, föranledde vad i sistberörda hänseende anförts icke till någon erinran från Riksdagens sida.

Till det statsrådsprotokoll, varav utdrag fanns fogat vid kungl. proposition (n:r 158) till 1912 års Riksdag angående uppförande av kvinnliga skrivbiträden i postsparbankens stat, anförde chefen för finansdepartementet, att av skäl, som han berört, för dessa skrivbiträden borde, i likhet med vad förhållandet vore i fråga om övriga tjänstemän vid postsparbanken, gälla samma lönevillkor som för motsvarande befattningshavare vid postverket, och sålunda huvudsakligen tillämpas de bestämmelser, som föreslagits i kungl. propositionen till 1912 års Riksdag, n:r 3, angående uppförande av kvinnliga biträden i postverkets stat m. m.

Med avseende emellertid särskilt å frågan om gift kvinnas rätt att innehåva biträdestjänst av ifrågavarande slag samt att efter äktenskaps ingående kvarstå i tjänsten ansåg sig chefen för finansdepartementet böra fasthålla vid de av honom föreslagna allmänna villkor och bestämmelser att gälla beträffande biträdesbefattningar av den art, som här var i fråga, likväl med iakttagande av de av Riksdagen sedermera beslutade jämkningar i vissa hänseenden.

Detta godkändes ock av Riksdagen (se skrivelse n:r 167 den 28 maj 1912).

Den 10 juni 1912 utfärdades kungl. kungörelse (svensk författningssamling n:r 151) angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar.

De i kungörelsen uppräknade domstolar, ämbetsverk och myndigheter voro:

- nedre justitierevisionen,
- rikets hovrätter,
- fångvårdsstyrelsen,
- arméförvaltningen,
- marinförvaltningen,
- länsstyrelserna,
- väg- och vattenbyggnadsstyrelsen
- försäkringsinspektionen,
- kammarkollegiet,

statskontoret,
 kammarrätten,
 generaltullstyrelsen,
 kungl. biblioteket,
 karolinska mediko-kirurgiska institutet,
 överstyrelsen för rikets allmänna läroverk,
 tekniska högskolan,
 vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien,
 domänstyrelsen och
 lantmäteristyrelsen.

Av de allmänna villkoren och bestämmelserna voro 6:e och 7:e punkterna så lydande:

»6) att gift kvinna må till biträdesbefattning befordras allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande,

7) att, där kvinnlig innehavare av biträdesbefattning ingår äktenskap, hon icke skall vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vederbörande överordnade myndighet med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt.»

Genom särskild kungl. kungörelse den 10 juni 1912 (svensk författningssamling n:r 177) blev, i överensstämmelse med beslut av Riksdagen, förordnat, att för det i stat för folkskollärarnas pensionsinrättning uppförda kvinnliga skrivbiträde skulle i tillämpliga delar gälla enahanda villkor och bestämmelser, som genom kungl. kungörelse samma dag stadgats beträffande å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar.

Enligt särskilda år 1912 utfärdade kungl. kungörelser angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av fastställda avlöningsförmåner för vederbörande ämbetsverk skulle de i kungörelsen den 10 juni 1912, angivna allmänna villkor och bestämmelser för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar lända till efter rättelse även beträffande kvinnliga biträden hos sjökarteverket (svensk författningssamling n:r 141), hos socialstyrelsen (svensk författningssamling n:r 230) och i kommerskollegii avdelning för näringsstatistik (svensk för-

fattningssamling n:r 174) samt för de kvinnliga ritarna i rikets allmänna kartverk (svensk författningssamling n:r 312).

Den 10 juni 1912 utfärdades särskild kungl. kungörelse (svensk författningssamling n:r 152) angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för å postsparbankens stat uppförda biträdesbefattningar. I denna kungörelse äro bestämmelserna uti nu ifrågavarande hänseenden likalydande med dem i den ovanberörda allmänna kungörelsen av samma dag.

Däremot finnas icke några sådana bestämmelser i kungl. kungörelsen den 29 juni 1912 (svensk författningssamling n:r 201) angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för kvinnliga biträdesbefattningar vid postverket. Då i slutet av denna kungörelse säges, »att i övrigt de för postverkets tjänstemän meddelade bestämmelser skola i tillämpliga delar och i den mån de icke stå i strid mot vad ovan blivit föreskrivet lända till efterrättelse», hava alltså innehavare av kvinnliga biträdesbefattningar vid postverket blivit uti nu ifrågavarande hänseenden likställda med postverkets övriga kvinnliga tjänstemän.

Samma dag som sistberörda kungörelse utfärdades, beslöt Kungl. Maj:t emellertid, såsom förut är nämnt, att generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen skulle anbefallas att efter verkställd utredning avgiva underdånigt utlåtande, huruvida och i vad mån vid kommunikationsverken anställd kvinnlig befattningshavare, som inginge äktenskap, kunde äga bibehålla sin anställning.

Vid 1913 års riksdag medgavs inrättande av kvinnliga biträdesbefattningar av dåvarande högre avlöningsstyp vid riksarkivet och meteorologiska centralanstalten. Även för innehavare av dessa biträdesbefattningar skulle gälla uti nu ifrågavarande avseenden föreskrifterna i kungl. kungörelsen den 10 juni 1912 angående allmänna villkor och bestämmelser beträffande å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar.

I det avlöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk, som antogs vid 1913 års riksdag, stadgas i § 6 3:o):

»Till kvinnlig kontorsskrivarbefattning må gift kvinna befordras al-

lenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande.

Där innehavare av kvinnlig kontorsskrivarbefattning ingår äktenskap, skall hon icke vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vattenfallsstyrelsen med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt.» (Avlöningsreglementet är intaget i svensk författningssamling n:r 208 för år 1913.)

Vid 1914 års förra riksdag godkändes ny avlöningsstat för socialstyrelsen, å vilken stat jämväl uppfördes kvinnliga skrivbiträden av en ny högsta (tredje) grad.

Bland avlöningsvillkoren för kvinnliga biträden i socialstyrelsens stat intogos även bestämmelserna att gift kvinna finge befordras till biträdesbefattning allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande, samt att, där kvinnlig innehavare av biträdesbefattning inginge äktenskap, hon icke skulle vara skyldig att av sådan anledning avgå från tjänsten, därest icke styrelsen med hänsyn till tjänstens behöriga upprätthållande funne det nödigt.

Vid samma riksdag medgavs, att i staten för kommerskollegii avdelning för näringsstatistik finge uppföras avlöning för två kvinnliga biträden av den nya tredje graden. För dessa biträden skulle gälla vissa allmänna villkor och bestämmelser. Däribland voro ock i fråga om befordran av gift kvinna samt i fråga om kvinnligt biträde, som inginge äktenskap, bestämmelser av enahanda innehåll som motsvarande bestämmelser för kvinnliga biträden hos socialstyrelsen.

Dylika bestämmelser gälla ock beträffande två vid 1914 års senare riksdag medgivna kvinnliga biträdesbefattningar av tredje graden hos arméförvaltningen ävensom beträffande såväl de biträdesbefattningar, vilka finnas uppförda å de vid sistnämnda riksdag godkända staterna för lotsstyrelsen, medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen, patent- och registreringsverket, naturhistoriska riksmuseet, läroverksöverstyrelsen och folkskolöverstyrelsen, som ock de kvinnliga biträdesbefattningar, som vid samma riksdag uppfördes på statistiska centralbyråns stat.

Det torde ock böra här erinras, att genom kungl. kungörelse den 2 april 1914 (svensk författningssamling n:r 92) meddelats allmänna villkor och bestämmelser att, där ej annorlunda stadgats, gälla för å stat uppförda kvinnliga biträdesbefattningar av tredje graden. Uti nu ifrågasvarande hänseenden äro bestämmelserna lika med dem, som innefattas i den ovanberörda allmänna kungörelsen den 10 juni 1912.

Vid 1915 års riksdag godkändes stat för statens veterinärbakteriologiska anstalt; å denna stat finnas uppförda två kvinnliga biträden. I samtidigt godkända villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i staten upptagna avlöningsförmåner förekommer ock en bestämmelse, på grund varav beträffande de i staten upptagna kvinnliga befattningshavare skola lända till efterrättelse de föreskrifter, som äro eller kunna varda utfärdade angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar.

Till kommittén remitterade framställningar.

Utlåtande
av general-
poststyrel-
sen ^{11/2} 1913.

Generalpoststyrelsen har i underdånigt utlåtande den 11 februari 1913 erinrat, hurusom gällande, i inledningen till detta betänkande omförmälda bestämmelser om kvinnas anställande å ordinarie posttjänst återfunnes i § 38 uti instruktionen för styrelsen den 31 december 1909.

Styrelsen har vidare fästat uppmärksamheten därå, att enligt § 2 i avlöningsreglementet för tjänstemän vid postverket den 27 augusti 1909 varje tjänsteman vore underkastad den utvidgade eller ändrade tjänstgöring eller den förflyttning till annan tjänstgöringsort eller annan befattning vid postverket, som kunde varda honom i behörig ordning ålagd.¹

Därefter har av styrelsen anförts följande.

De kvinnliga tjänster, vilka funnes upptagna i postverkets stat för driftkostnader, utgjorde befattningar såsom postmästare av klasserna 3 och 4, förste postexpeditörstjänster vid distrikts- och lokalförvaltningarna, postexpeditörstjänster hos generalpoststyrelsen eller vid distrikts- och lokalförvaltningarna samt kvinnliga biträdesbefattningar hos generalpoststyrelsen eller vid distrikts- och lokalförvaltningarna.

I yttranden, som styrelsen inhämtat från cheferna för de olika postdistrikten — postdirektörerna — hade framhållits en del synpunkter, som talade mot gift kvinnas bibehållande i posttjänst. Av dessa synpunkter anföras i styrelsens utlåtande följande.

Redan för *ogift* kvinna, som innehade befattning i postverket, vore det förenat med svårighet att underkasta sig de fordringar, som författningsenligt kunde ställas på henne, exempelvis att hon skulle tjänstgöra

¹ I det nya avlöningsreglemente, som innefattas i kungl. kungörelsen ^{20/6} 1913, förekommer i § 2 enahanda bestämmelse med tillägg, att förflyttning även kan äga rum till befattning vid postsparbanken.

när och varhelst sådant krävdes (tjänstgöring i postkupé vore för henne alltför ansträngande, nattarbete vid postkontor ansåges böra i så liten omfattning som möjligt åläggas henne, m. m.). Tillåtes kvinnlig befattningshavare att efter ingånget äktenskap kvarstå i tjänsten, skulle svårigheterna att ordna tjänstgöringen på ett ur såväl tjänstens som befattningshavarens synpunkt tillfredsställande sätt stundom bliva avsevärda.

Även om det någon gång låte sig göra att ordna hennes tjänstgöring så, att denna icke komme i strid med hennes husliga plikter, skulle sådant ofta lända den övriga personalen till förfång eller medföra ökade utgifter för postverket.

Hustruns verksamhet kunde icke förläggas till annan ort än mannens. Skulle tjänst, som innehades av gift kvinna, indragas, kunde, för att hon skulle få stanna på samma plats som mannen, bliva nödigt att ålägga någon äldre tjänsteman förflyttning, såvida icke hänsynen för den gifta kvinnliga tjänstemannen rent av medförde, att den avsedda indragningen icke komme till stånd.

Om kvinnlig befattningshavare vore gift med posttjänsteman, skulle makarna säkerligen önska sin tjänstgöring så förlagd, att de finge gemensamma fritider. Vore mannen postmästare och hustrun postexpeditör vid det postkontor, som av honom förestodes, uppstode otvivelaktigt olägenheter, i det att den övriga personalen vore tvungen att taga en viss hänsyn till postmästarens hustru samt, särskilt vid mindre postkontor, det kunde bliva nödigt, att hustrun avgåve attest beträffande medel m. m., som av mannen omhänderhades.

Gift kvinnas arbete i postverket bleve ej av den kvalitet som en kvinnas utan plikter som maka och mor. Den förras intressen bleve, helt naturligt, splittrade, och den begränsade tid, gift kvinnlig posttjänsteman i regel kunde ägna åt verket, medförde givetvis, att hennes duglighet i och intresse för tjänsten så småningom minskades. Samma skäl, som talade mot bisysslor för posttjänstemän, ägde även sin tillämpning i fråga om gift kvinnas fasta anställande i praktisk posttjänst.

Vid angivandet av sin egen ståndpunkt i ämnet ansåg sig generalpoststyrelsen böra förutskicka den anmärkningen, att styrelsen vid pröv-

ning, huruvida och i vilken mån sådant medgivande, varom fråga vore, lämpligen borde kunna lämnas kvinnlig befattningshavare i postverket, ansett sig böra se saken uteslutande ur synpunkten av posttjänstens behöriga tillgodoseende.

I verk eller inrättning, där hela personalens tjänstgöring vore av likartad beskaffenhet och förlagd till ungefär samma tider samt där funktionärs förflyttning från en till annan ort icke ifrågakomme, kunde det — yttrade styrelsen — ur tjänstens synpunkt måhända icke vara av så stor betydelse, huruvida kvinnlig befattningshavare vore gift eller ogift. Helt annorlunda ställde sig förhållandena i ett sådant verk som postverket med dess skiftande tjänstgöring och dess krav på personalens rörlighet, vilken vore ett oeftergivligt villkor för att tjänstemännens arbetskraft skulle kunna på ett rationellt sätt tillvaratagas.

Redan nu gällande rätt för generalpoststyrelsen att, om kvinnlig ordinarie befattningshavare vid postverket trädde i gifte, undantagsvis behålla henne såsom extra tjänsteman hade, med hänsyn därtill att gift kvinna i allmänhet endast i inskränkt mån kunde stå till verkets disposition, på senare tider måst tillämpas på det sätt, att, när gift kvinna fått kvarstå såsom extra posttjänsteman, hon ej erhållit fast placering d. v. s. stadigvarande tjänstgöring, utan endast använts å tillfälliga förordnanden. Därigenom hade hon kunnat bevara sin rätt att, i händelse av äktenskapets upplösande genom mannens död eller annorledes, åter bliva fast placerad i verket, vare sig såsom extra eller såsom ordinarie tjänsteman.

De gifta kvinnliga posttjänstemännen användes således för närvarande huvudsakligen såsom vikarier för lediga ordinarie tjänstemän. Detta tillskott till reservpersonalen skulle gå förlorat, om kvinnliga befattningshavare i postverket berättigades att även efter ingånget äktenskap kvarstå såsom ordinarie tjänstemän. På grund därav och enär det syntes vara utom allt tvivel, att en ordinarie kvinnlig posttjänsteman, som vore gift, i allmänhet skulle behöva mer tjänstledighet än en manlig eller en ogift kvinnlig posttjänsteman, skulle ett medgivande för gift kvinna att behålla ordinarie posttjänst medföra, att postverket nödgades hava större reservpersonal än under nuvarande förhållanden.

Oavsett emellertid den eventuella ökningen av reservpersonalen syntes

de anförda, av postdirektörerna uttalade synpunkterna vara av så tungt vägande betydelse, att generalpoststyrelsen funne sig böra på det bestämdaste avstyrka, att kvinnlig befattningshavare vid postverket i allmänhet tillerkändes sådan rätt, som i detta ärende ifrågasatts.

I särskilda undantagsfall syntes det visserligen kunna inträffa, att kvinnlig ordinarie posttjänsteman även såsom gift skulle kunna dagligen ägna föreskrivet antal timmar åt tjänstgöring i postverket, och vore det i sådant fall fråga om anställning t. ex. i Stockholm med dess många placeringsmöjligheter, skulle det måhända någon gång låta sig göra att bereda den kvinnliga befattningshavaren i fråga lämplig tjänstgöring. Men dels kvarstode även för dylikt fall vad anført blivit om den gifta kvinnliga tjänstemannens splittrade intressen och dels skulle, om generalpoststyrelsen också endast för undantagsfall finge befogenhet att medgiva gift kvinnlig posttjänstemans kvarstående i tjänsten, det för styrelsen bliva förenat med den största svårighet att varje gång, när kvinnlig posttjänsteman, som inginge äktenskap, önskade behålla sin tjänst, pröva, huruvida sådant lämpligen låte sig göra.

Även om, såsom styrelsen ansåge sig kunna antaga, en styrelsen tillerkänd befogenhet av nyssnämnda slag bleve förenad med rätt för styrelsen att senare, när helst sådant av posttjänstens intresse påkallades, skilja gift kvinnlig posttjänsteman från befattning, som hon vid äktenskaps ingående fått behålla, skulle svårigheten att i varje fall handla rättvist icke väsentligen minskas.

Om nämligen, såsom sannolikt i regel förr eller senare komme att ske, det för gift kvinna, som tillåtits kvarstå i ordinarie posttjänst, bleve förenat med svårighet att ägna sig åt tjänsten i den omfattning, som skäligen borde av varje posttjänsteman fordras, skulle det alltid bliva vanskligt att avgöra, när befattningshavaren i fråga icke längre kunde i tjänsten bibehållas. Svårigheterna att bestämma denna tidpunkt i förening med motviljan mot att annat än i yttersta nödfall tillgripa en sådan åtgärd som att skilja en person från innehavande tjänst skulle säkerligen medföra, att gifta kvinnor finge i långt större utsträckning än som vore för postverkets skötsel gagneligt kvarstå såsom ordinarie tjänstemän i verket. Särskilt skulle, såsom en följd härav, andra tjänstemäns berättigade an-

språk i fråga om befordrings- och placeringsmöjligheter m. m. trädas för nära.

I nu förevarande hänseende intoge emellertid postverkets ordinarie kvinnliga biträden en i viss mån annan ställning än de övriga kvinnliga befattningshavarna. Även dessa biträden vore visserligen, enligt ordalydelsen av § 2 i avlöningsreglementet, underkastade utvidgad eller ändrad tjänstgöring samt förflyttning till annan tjänstgöringsort eller annan befattning, men de ifrågavarande biträdena vore endast avsedda att utföra renskrivning, expediering av skrivelser och vissa andra göromål, för vilka postal utbildning icke erfordrades. Någon förflyttning av dylikt biträde kunde således icke ifrågakomma till annan tjänst än till någon av de övriga, jämförelsevis fåtaliga biträdesbefattningarna av samma slag, och icke ens en sådan inskränkt möjlighet till förflyttning eller omplacering syntes behöva anlitas annat än i yttersta undantagsfall.

Med hänsyn härtill och till den enklare beskaffenheten av de med biträdesbefattningarna i fråga förenade göromål — vilkas utförande icke ens förutsatte, att befattningshavarna ägde och underhölle kännedom om gällande postala föreskrifter — syntes någon väsentlig erinran icke kunna göras mot en sådan undantagsbestämmelse, att, när ordinarie kvinnligt biträde vid postverket inginge äktenskap, det skulle ankomma på generalpoststyrelsen att pröva, huruvida hon finge i befattningen kvarstå, dock med rätt för styrelsen att jämväl senare, om sådant med hänsyn till tjänstens behöriga upprätthållande ansåges nödigt, skilja henne från befattningen.

På grund av vad anfört blivit ansåg sig generalpoststyrelsen böra såsom sin mening uttala, att ordinarie kvinnlig befattningshavare vid postverket icke borde tillåtas att efter ingånget äktenskap bibehålla sin ordinarie anställning, dock att, vad anginge ordinarie kvinnligt biträde vid postverket, styrelsen utan större olägenhet kunde tillerkännas befogenhet att, om dylikt biträde trädde i gifte, medgiva hennes kvarstående i tjänsten, så länge detta icke med hänsyn till befattningens behöriga uppehållande medförde olägenhet.

Utlåtande
av telegraf-
styrelsen
27/12 1912.

Telegrafstyrelsen har i underdånigt utlåtande den 27 december 1912 anfört följande.

De å ordinarie stat uppförda befattningar inom telegrafverket, vilka besattes med kvinnliga innehavare, vore för det dåvarande följande:

inom styrelsen: befattningen såsom föreståndare för katalogexpeditionen samt kontorsskrivarbefattningarna;

vid linjedistriktet: kassörs- och bokhållarbefattningarna; samt

vid stationerna: befattningarna såsom kommissarie av 5:e, 6:e och 7:e lönegraderna samt telegrafist-, vaktföreståndar-, kassörs-, bokhållar- och interurbantelefonistbefattningarna.

Från och med den 1 januari 1913 komme därtill kassörsbefattningen vid *verkstaden*.

Av nämnda olika verksamhetsområden inom telegrafverket var telegraftrafikavdelningen den, till vilken kvinnor först vunno tillträde. Det första bemyndigandet att inom denna avdelning anställa kvinnliga tjänstemän erhöll telegrafstyrelsen år 1863.

Den 14 mars 1863 ingingo Rikets Ständer med skrivelse till Kungl. Maj:t, vari uttalades, att inom landet funnes ett högst betydande antal kvinnor, vilka redan i följd av den omständigheten, att männens antal understeg det andra könets, icke kunde erhålla den verkningskrets, som i äktenskapet vore dem anvisad. Rikets Ständer ansågo fördenskull staten ej böra undandraga sig att åt dessa bereda medel till förvärv. I följd därav och enär det vore känt, att i andra länder kvinnor med fördel användes vid telegraf- och postanstalter m. fl. dylika inrättningar, hade Rikets Ständer — vilka för sin del funno tidpunkten vara inne att utvidga kvinnans rätt till anställning i det allmännas tjänst — velat hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder, varigenom tillfälle bereddes kvinna att erhålla anställning i sådan tjänstbefattning, som kunde för henne vara passande och till vars skötande hon visade sig äga erforderliga kunskaper och skicklighet.

Genom kungl. brev den 10 juli 1863 meddelades därefter telegrafstyrelsen tillstånd att i telegrafverket antaga kvinnliga tjänstemän. I nämnda brev förklarade Kungl. Maj:t, att anställning av kvinnor i telegrafverkets tjänst icke i allmänhet vore lämplig eller med telegrafverkets sanna fördel överensstämmande. Emellertid kunde särskilda omständigheter någon gång förekomma, då undantag skulle utan olägenhet kunna medgivas, så-

som t. ex. i fall hustru eller syster till telegraftjänsteman anställdes vid station, där man eller broder vore tjänstgörande och där således någon svårighet för besörjandet av de utom stationen förefallande tjänstegöromålen icke behövde förefinnas. (Det ålåg nämligen då stationspersonalen att avhjälpa förekommande linjefel.) På grund därav förklarades telegrafstyrelsen oförhindrad att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall antaga jämväl kvinnor till bestridande av assistentbefattning.

När telefonväsendet sedermera tillkom, anställdes jämväl inom telefontrafikavdelningen kvinnliga tjänstemän med sysselsättning dels vid den egentliga telefonexpeditionen, dels såsom biträden åt stationsföreståndarna med det ökade uppbornds- och redovisningsarbete, som telefonrörelsen för- anledde. Telefonpersonalen uttogs till en början bland den yngre extra ordinarie kvinnliga telegrafpersonalen. Detta rekryteringssätt övergavs dock efter hand som telefonväsendet vann utbredning, och i stället antogs för telefontjänsten särskild personal med lägre kvalifikationer än de för telegrafistkåren fastställda.

Inom styrelsen och vid linjedistriktet vunno kvinnorna så småningom tillträde till vissa biträdesbefattningar, efter hand som dylika befattningar enligt allmän praxis inom ämbetsverken gjordes tillgängliga för kvinnor.

Av de inom telegrafverket anställda kvinnorna hade de kvinnliga assistenterna eller, såsom dessa numera till åtskillnad från de manliga telegraftjänstemännen benämndes, telegrafisterna alltifrån den tid dylika tjänstemän började antagas i telegrafverkets tjänst kunnat vinna ordinarie anställning. Av de på senare tid tillskapade kvinnliga befattningarna uppfördes de till telefonväsendet hörande å ordinarie stat först från och med år 1903. I den med sistnämnda år ikraftträdande nya avlöningsstaten för telegrafverket voro nämligen för första gången å ordinarie stat uppförda de kvinnliga bokhållartjänsterna vid stationerna samt vaktföreståndar- och interurbantelefonistbefattningarna. Övriga uppräknade, för kvinnor tillgängliga befattningar uppfördes å ordinarie stat från och med år 1908 i sammanhang med verkets då genomförda omorganisation. Vid samma omorganisation företogs med telegrafpersonalen den förändringen, att föreståndarbefattningarna vid vissa mindre stationer, vilka ditills innehafvs av telegrafister, som i tjänsteställning varit likställda med

de biträdande telegrafisterna å de större stationerna, särskildes från övriga telegrafistbefattningar samt omvandlades till kommissariebefattningar med kvinnliga innehavare.

För innehavarna av samtliga å ordinarie stat uppförda kvinnliga befattningar gällde enligt § 30 i instruktionen för telegrafstyrelsen den 11 oktober 1907, att vederbörande tjänsteman skulle vid ingånget äktenskap anses hava frånträtt sin befattning, telegrafstyrelsen dock obetaget att, där sådant ansåges lämpligt, bibehålla henne i extra tjänst.

Liknande bestämmelse, att ordinarie kvinnlig tjänsteman skulle i händelse av giftermål anses hava frånträtt sin befattning, hade sedan äldsta tider förekommit i de för kvinnliga tjänstemän vid telegrafverket utfärdade konstitutorialen. Såsom instruktionsföreskrift för telegrafstyrelsen förekomme bestämmelsen för första gången i den instruktion, som av Kungl. Maj:t fastställdes den 31 december 1902.

Vid begagnandet av den telegrafstyrelsen tillagda rätten att låta kvinnlig ordinarie tjänsteman efter ingånget äktenskap kvarstå i extra tjänst hade styrelsen sedan gammalt följt den praxis, att dylikt kvarstående medgäves, då äktenskap ingåtts med någon inom telegrafverket anställd person, varemot i övriga fall vederbörande tjänsteman helt och hållet entledigats ur verket. Enahanda praxis hade givetvis tillämpats, då kvinnlig extra ordinarie tjänsteman ingått äktenskap.

Då arbetet vid telegrafapparaterna var det, till vilket kvinnor först vunno tillträde, hade helt naturligt gällande bestämmelser och praxis i fråga om de kvinnliga tjänstemännens rätt att kvarstå i tjänst efter ingånget äktenskap ursprungligen tillkommit med hänsyn tagen till vad i fråga om denna personal ansetts lämpligt. I de äldsta av telegrafstyrelsen utfärdade bestämmelserna angående villkoren för kvinnors anställning i telegrafverket, vilka daterade sig från den 2 maj 1864, förekomme ingen föreskrift, huru i dylikt fall skulle förfaras.

Fråga härom uppstod första gången, då telegrafverkets båda intendent i gemensam skrivelse den 14 januari 1867 framhöllo behovet av något stadgande rörande förhållandet, då kvinna, som erhållit ordinarie anställning i telegrafverkets tjänst, därefter inginge giftermål. I detta avseende hyste intendenterna den åsikten, att en kvinna, som sålunda inträdde

under annans målsmanskap, ej borde vid sin ordinarie telegraftjänst bibehållas, varemot hon jämväl efter giftermålet ansågs kunna anlitas till bestridande av tillfälliga förordnanden.

Med anledning därav gjorde telegrafstyrelsen den 21 januari 1867 det uttalandet, att »beträffande frågan, huruvida en kvinna, vilken såsom ogift vunnit ordinarie anställning i telegrafverkets tjänst, vore berättigad att däruti kvarstå även sedan hon inträtt i äktenskap, oaktat hon sålunda kommit under mannens målsmanskap samt borde anses hava vunnit den utkomst, som med hennes inträde i telegrafverket väl egentligen varit åsyftad, telegrafstyrelsen, med avseende såväl härå, som å övriga härvid förekommande omständigheter, funnit skäligt förklara, att, då kvinna, som innehade ordinarie beställning vid telegrafverket, inginge äktenskap, hon därigenom skulle i allmänhet anses hava frånträtt samma beställning».

I följd av en utav föreståndaren för Gränna station, e. o. assistenten Maria Dybeck, hos Kungl. Maj:t gjord hemställan att jämväl efter ingånget äktenskap med fanjunkaren A. G. Lindeberg tills vidare få bibehålla sin föreståndarbefattning, hade telegrafstyrelsen tillfälle att i underdånigt utlåtande den 10 december 1868 närmare utveckla motiven till nämnda bestämmelse. Dessa voro,

att enligt styrelsens förmodan huvudsakliga skälet till Rikets Ständers hos Kungl. Maj:t gjorda framställning om rättighet för kvinnor att bli anställda i post- och telegrafverken ävensom Kungl. Maj:ts rörande detta ämne till telegrafstyrelsen avlätna skrivelse den 10 juli 1863 varit avsikten att bereda någon utväg åt *ogifta*, i knappa omständigheter stadda kvinnor att kunna sig själva försörja,

att genom ingåendet av äktenskap en kvinna komme under mannens målsmanskap och då borde anses hava vunnit den utkomst, som med hennes inträde i telegrafverket väl egentligen varit åsyftad,

att de husliga förhållanden, varuti en gift kvinna såsom maka och moder befunne sig, i de flesta fall syntes göra det ganska svårt för henne att åt telegraftjänsten ägna all den omsorg, som tjänsten fordrade för att väl skötas,

att därför, i verkets intresse, det vore nödigt att, såsom i Norge och främmande länder likaledes skett, fastställa nämnda allmänna regel,

nämligen att kvinnas ingående i äktenskap borde anses innebära frånträdande av erhållen ordinarie beställning i telegrafverkets tjänst; dock att styrelsen ingalunda härigenom komme att betaga sig rättigheten att, när omständigheterna det tillåte, begagna sig av gift kvinnas biträde till bestridande av tillfälliga förordnaden, samt slutligen

att, därest ett fruntimmer, som förestode en telegrafstation, inginge äktenskap med någon handlande eller annan person, som antingen redan idkade eller sedermera började idka sådan affärsrörelse, varvid upplysning eller ledning kunde hämtas av andras telegram, fara stundom kunde uppstå för telegramhemlighetens bevarande, i vilket hänseende styrelsen ville upplysa, att för någon tid tillbaka en viss kommun hos styrelsen begärt avlägsnandet av den kvinnliga föreståndaren för därvarande privatstation på den grund, att hon blivit förlovad med en handlande på stället.

Av ovanstående skäl avstyrkte telegrafstyrelsen bifall till den underdåniga framställningen, vilken ej heller blev av Kungl. Maj:t bifallen.

Även vid ett senare tillfälle hade ändring av bestämmelserna om gift kvinnas skyldighet att frånträda befattning såsom telegrafist ifrågasatts, nämligen år 1894, då en i Ronneby tjänstgörande e. o. telegrafist Betty Petersson hos Kungl. Maj:t gjorde framställning att även efter ingånget äktenskap och bosättning å tjänstgöringsorten få kvarstå såsom e. o. telegrafist med bibehållande av sitt förordnande. I följd av kungl. remiss avgav telegrafstyrelsen den 4 december 1894 underdånigt utlåtande över denna framställning.

I detta utlåtande anförde styrelsen, att enligt § 17 mom. 3 av instruktionen för telegrafstyrelsen den 1 november 1878 det vore åt styrelsen överlämnat att i mån av behov antaga e. o. tjänstemän till biträde vid telegraferingsgöromålen, samt att styrelsen alltjämt följde den praxis, att telegrafist, vare sig ordinarie eller extra ordinarie, som ingått äktenskap med icke telegraftjänsteman, blivit ur verkets tjänst entledigad. Ett väsentligt skäl till denna praxis hade varit hänsynen till bevarande av telegramhemligheten och av allmänhetens orubbade förtroende till denna. Särskilt ur sistnämnda synpunkt skulle rätt allvarsamma olägenheter kunna uppstå, exempelvis vid ett sådant fall, att å en mindre plats telegrafisten vore gift med en affärsman och sålunda ägde tillfälle att erhålla kännedom om

innehållet av de med hennes man konkurrerande affärsmännens telegrafkorrespondens. Dessa skulle — framhöll styrelsen — helt säkert söka att, såvitt möjligt vore, undvika att för sina meddelanden anlita telegrafstationen.

Liksom det enligt gällande instruktion för stationstjänstgöringen vore för telegrafpersonalen förbjudet att befatta sig med handelsspekulationer m. m. dylikt, hade telegrafstyrelsen därför, i full analogi med bestämmelse i kungl. förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet, ansett, att icke heller kvinna, som vore i gifte förenad med affärsman, borde i telegrafverkets tjänst bibehållas; och det hade icke syns telegrafstyrelsen lämpligt eller ens möjligt att utöva någon kontroll över verksamhet, bedriven av personer, som icke tillhörde telegrafverket, vilket skulle påkallas, i det fall att tjänstgörande telegrafist tillätes vara i äktenskap förenad med en utom verket stående man.

På grund av det anförda hemställde telegrafstyrelsen, att den underdåniga ansökningen icke måtte vinna avseende. Densamma blev ock enligt kungl. brev den 18 januari 1895 av Kungl. Maj:t avslagen.

Såsom av det relaterade framginge, hade telegrafstyrelsen städse intagit sådan ställning till frågan om kvinnlig telegraftjänstemans bibehållande i verkets tjänst efter ingånget äktenskap, att styrelsen ansett det principiellt oriktigt låta henne fortfarande innehava ordinarie anställning, medan däremot styrelsen vid intet tillfälle företrätt den ståndpunkten, att ingånget äktenskap borde i och för sig utgöra hinder för henne att kvarstå i extra tjänst, med möjlighet att, då förhållandena så medgäve, fortfarande inom verket vinna tillfällig utkomst.

Att telegrafstyrelsen dock endast i mycket begränsad utsträckning begagnat sig av sin rätt att såsom extra ordinarie bibehålla gift kvinna i *telegraftjänst* vore, såsom av det sagda framginge, huvudsakligen förestavat av omsorgen om telegramhemligheten skyddande.

Vid bedömandet av den betydelse detta skäl blivit tillmätt måste ihågkommas, att telegrafverket i jämförelse med alla andra verk intoge så till vida en alldeles särskild undantagsställning, att innehållet i de meddelanden, som genom verkets försorg överfördes mellan korrespondenterna, låge fullständigt blottat för den expederande personalen, och att därför

första villkoret för att allmänheten skulle med förtroende våga överlämna sin korrespondens åt verket vore att den strängaste omsorg ägnades åt telegramhemlighetens bevarande.

Särskilt gällde detta den del av allmänheten, nämligen affärsmännen, vilka jämte det de med hänsyn till korrespondensens omfattning vore telegrafverkets största kunder samtidigt också med avseende på vikten av telegrammens innehåll vore mest beroende av att deras korrespondens icke komme till obehörigas kännedom.

Denna telegramhemlighetens fundamentala betydelse för verkets förmåga att rätt fylla sitt ändamål gjorde det för telegrafstyrelsen omöjligt att tillråda någon åtgärd, som vore ägnad att förminska säkerheten för telegramhemligheten eller att rubba allmänhetens förtroende för denna. Och att ett mera generellt medgivande för gifta kvinnor att handhava telegraftjänst skulle innebära ett steg i sådan riktning, måste telegrafstyrelsen anse ostridigt.

Givet vore nämligen, att en den effektivaste säkerhetsåtgärd mot telegramhemlighetens förrådande och samtidigt en den nödvändigaste förutsättning för allmänhetens förtroende bestode däruti, att verket icke rekryterades med personer, som i det enskilda livet intoge en sådan ställning, att tysthetsplikten måste förutsättas komma i konflikt med enskilda vitala intressen.

Att emellertid just detta i många fall bleve förhållandet, om bland personalen funnes utom verket gifta kvinnor, vore uppenbart. Det syntes nämligen vara svårt att helt värja sig från den tanken, att, om exempelvis hustrun till en affärsman tillätes förrätta telegraftjänst och genom denna sin verksamhet bleve i tillfälle att ingående följa den av andra affärsmän förda korrespondens, som berörde hennes mans affärsområde, denna hustru mången gång måste känna det som en svår frestelse att, om än icke direkt för mannen yppa innehållet i telegrammen, så dock genom antydningar och råd söka sätta honom i stånd att till bådats gemensamma ekonomiska fördel utnyttja den kunskap, hon sålunda förvärvat sig. Och det syntes vara ställt utom varje tvivel, att, om vid något tillfälle en affärsman hade att avsända ett telegram, vars innehåll han önskade hemlighålla för sina konkurrenter, samme affärsman skulle känna det synner-

ligen otruggt, om en dylik konkurrents hustru hade tillfälle att taga del av telegrammet. Särskilt av sist antydda skäl, nämligen att en lätt förklarlig om ock i flertalet fall måhända ogrundad misstro mot effektiviteten av telegrafpersonalens tysthetsplikt ovillkorligen måste uppstå, skulle det givetvis lända telegrafverket till skada, om en affärsmans hustru tillåtes handhava telegraftjänst.

Telegrafstyrelsen hade — anförde styrelsen vidare — i själva verket icke kunnat helt undgå att i praktiken röna erfarenhet av de olägenheter, som kunde tänkas uppstå av berörda anledning. Denna erfarenhet härledde sig från verkets minsta stationer, växeltelefonstationerna i förening med telegramexpedition. Vid dessa stationer ålåge det i allmänhet telefonabonnenterna själva att anskaffa och avlöna personalen vid stationen. Ofta vore då en handlande eller någon av dennes familj de enda, som kunde åtaga sig stationens skötsel.

Gång efter annan hade emellertid från sådana stationer klagomål ingått över att kunskapen om abonnenternas telegraf- och telefonkorrespondens blivit utnyttjad på ett sätt, som varit abonnenterna till förfång. Vid intet tillfälle hade något direkt brott mot tysthetsplikten kunnat påvisas, men av vad som i de åsyftade fallen framkommit hade i alla händelser på det mest otvetydiga sätt ådagalagts, att, genom att anförtro åt en affärsman eller någon honom alltför närstående att handhava telegraf- eller telefonexpedition, man försatte trafikanterna i ett osäkerhetstillstånd, som för dem innebure en verklig olägenhet.

Att detta än mer skulle bliva förhållandet, om dylik personal användes vid de egentliga telegrafstationerna med den större överblick över korrespondensen till och från en hel grupp av stationer, som arbetet där erbjöde, låge i öppen dag. Av nämnda skäl måste därför telegrafstyrelsen bestämt avstyrka, att kvinna, som vore i gifte förenad med en affärsman, tillåtes kvarstå i sådan tjänst, med vilken vore förenad arbete vid telegrafapparaterna, d. v. s. kommissarie- eller telegrafisttjänst.

Av skäl, som åberopats i förenämnda underdåniga utlåtande den 4 december 1894, nämligen att det icke vore för telegrafstyrelsen möjligt att övervaka, huruvida en person utom telegrafverket bedreve eller vore intressent uti sådan affärsverksamhet, som vore för telegrafverkets perso-

nal förbjuden och som därför enligt de anlagda synpunkterna ej heller skulle få utövas av person, som vore i gifte förenad med telegraftjänsteman, måste enligt telegrafstyrelsens uppfattning förbudet att kvarstå i tjänst utsträckas att omfatta alla, vilkas män icke vore anställda inom telegrafverket.

Den frågan syntes telegrafstyrelsen ligga nära till hands, huruvida icke förut anförda synpunkter borde konsekvent medföra, att även manlig telegraftjänsteman, som gifte sig utom telegrafverket, vore olämplig att bibehållas i telegraftjänst. Då det emellertid »än så länge torde vara regel här i landet, att mannen försörjer sin hustru och icke tvärtom», ansåg styrelsen, att man hade grundad anledning antaga, att telegraftjänstemännens hustrur icke bedreve handel eller annan näring, som vore för telegraftjänstemännen förbjuden. Skulle det åter bliva mera allmänt bruk att kvinnorna övertog rollen av 'manförsörjare', syntes tiden då vara inne för styrelsen att taga i övervägande, huruvida av förut anförda skäl restriktioner måste införas beträffande manliga telegraftjänstemän, som trädde i gifte.

Vad anført blivit angående den med telegrafarbete sysselsatta personalen vore, enligt styrelsens mening, i det stora hela tillämpligt jämväl på *telefonpersonalen*. Visserligen vore vid telefonarbetet förhållandet så till vida ett annat, att den expedierande personalen i allmänhet icke genom sin tjänst tvingades att taga del av innehålllet i den korrespondens, den förmedlade. I realiteten bleve dock skillnaden obetydlig, om hänsyn toges till frestelsen för den expedierande att trots förbud avlyssna telefonsamtal, när hon väntade sig kunna hava intresse eller fördel av att erhålla kännedom om desamma. Därtill komme, vad vaktföreståndarna anginge, att dessa, för att kunna fullgöra sitt uppdrag att övervaka telefonledningarnas rationella utnyttjande, allt emellanåt måste — låt vara genom att endast då och då lyssna på telefonsamtalen — följa den å ledningarna framförda korrespondensen. Även de expedierande telefonisterna kunde dessutom ej så sällan vara tvungna att hålla sig inkopplade å ledningarna, särskilt vid de tillfällen då ljudöverföringen på grund av stort ledningsavstånd, störningar på linjen e. d. vore mindre tillfredsställande och samtalen därför helt eller delvis måste förmedlas av telefonisterna.

Lika litet som i fråga om telegrafpersonalen kunde telegrafstyrelsen därför tillråda, att den med telefonarbete sysselsatta personalen, d. v. s. — förutom den å ordinarie stat icke uppförda telefonpersonalen — vaktföreståndare och interurbantelefonister, tillåtes kvarstå i tjänst efter ingånget äktenskap med person utom telegrafverket.

Beträffande därefter den med *kontorsarbete vid stationerna* sysselsatta kvinnliga personalen, d. v. s. kassörer och bokhållare ävensom vissa telefonister, vore det sagda så till vida tillämpligt jämväl på dem, att de samtliga såsom edsvurna tjänstemän ägde taga del av de telegram, som utväxlades, och även i många fall i och för räkenskapsarbetets fullgörande vore tvungna taga befattning med telegrammen. Visserligen gällde för flertalet av denna personal, att de icke för tjänsten behövde eller utan särskilda åtgärder vore i tillfälle att erhålla kännedom om telegrammen, medan dessa ännu vore av aktuellt intresse, varför möjligheten för denna personal att på ett obehörigt sätt begagna sig av tillgången till telegrammen ej vore fullt så stor som vad fallet vore med den med det dagliga expeditjonsarbetet sysselsatta personalen.

Då emellertid en stor del av kontorspersonalen under fullgörandet av sitt dagliga arbete vistades i de lokaler, där telegraf- och telefonexpeditionen försigginge, intoge å andra sidan personalen i fråga likväl icke en så avgjort olikartad ställning i förhållande till den med expeditjonsarbete sysselsatta personalen, att möjligheten för olägenheter av antydd art skulle bliva helt utesluten. På grund därav måste enligt telegrafstyrelsens åsikt även för denna personal gälla samma bestämmelser som för den övriga stationspersonalen i fråga om skyldigheten att efter ingånget äktenskap med icke telegraftjänsteman lämna verket.

Vad åter anginge den återstående delen av kvinnliga befattningshavare, d. v. s. *styrelsens, linjedistriktsbyråernas och verkstadens kvinnliga tjänstemän*, ansåge styrelsen dessas verksamhet icke vara av sådan art, att hänsynen till telegramhemligheten eller andra förhållanden borde lägga hinder i vägen för deras användande i telegrafverkets tjänst efter ingånget äktenskap med person, tillhörande eller icke tillhörande telegrafverket.

Beträffande slutligen frågan, huruvida gift kvinnlig tjänsteman, som enligt de anförda grunderna kunde tillåtas kvarstå i tjänst efter in-

gånget äktenskap, borde få innehava ordinarie anställning eller allenast medgivnas rätt att kvarstå i extra ordinarie tjänst, yttrade telegrafstyrelsen, att styrelsen måste hålla före, att den nuvarande bestämningen om skyldighet för kvinnlig tjänsteman att efter ingånget äktenskap frånträda innehavd ordinarie anställning borde i personalens eget intresse bibehållas.

Inom telegrafverket vore numera den principen genomförd, att varje tjänst, som vore ständigt behöfvig, besattes med ordinarie innehavare. Tack vare tillämpningen av denna princip hade antalet extra ordinarie tjänstemän kunnat hållas relativt lågt och befordringarna till ordinarie tjänst därför blivit tämligen snabba. Det syntes emellertid utan vidare vara klart, att en gift kvinnlig tjänsteman genom sin ställning som maka och moder ofta måste för längre eller kortare tid bliva bunden vid hemmet.

För att fylla de tillfälliga vakanser, som av denna anledning allt emellanåt skulle uppstå bland den ordinarie personalen, om bland densamma funnes gifta kvinnor, stode givetvis ingen annan utväg till buds än att öka den extra ordinarie personalen med ett antal, som nära nog måste överensstämma med antalet i ordinarie tjänst kvarstående gifta kvinnor, och denna stora extra personal, vars möjligheter att vinna befordran till ordinarie tjänst därigenom skulle bliva synnerligen försämrade, skulle säkerligen finna det olidligt att år efter år vara till hands vid de oberäkneligt inträffande behoven av deras anlåtande såsom vikarier för de gifta kvinnorna.

Då det väl syntes kunna förutsättas, att i det ojämförligt största antalet fall den ogifta kvinnliga tjänstemannen vore vida mer i verkligt behov av stadigvarande, ordinarie arbetsförtjänst än den gifta, skulle alltså ett medgivande för gifta kvinnor att innehava ordinarie tjänst vara liktydigt med att förvärvsmöjligheterna för den mera behövande försämrades till fördel för den mindre behövande. Ett sådant förhållande kunde emellertid icke vara med rättvisa eller personalens egen verkliga fördel förenligt, utan skulle i hög grad bidraga till att konservera det på senare tider ej minst inom telegrafverket med all rätt bekämpade extraordinarie-systemet.

Från alla synpunkter måste därför anses lämpligast, att den gifta kvinnan finge åtnöjas med anställningen såsom extra ordinarie med tillfällig tjänstgöring såsom vikarie under semestrar och sjukledigheter eller såsom förstärkning vid tillfälliga behov av ökad arbetskraft, medan däre-

mot de ordinarie befattningarna förbehölles åt de ogifta kvinnorna, vilkas arbetskraft oavbrutet stode till telegrafverkets förfogande.

Såsom sammanfattning av det anförda ansåg sig telegrafstyrelsen alltså böra framhålla,

att enligt styrelsens uppfattning den vid stationerna anställda kvinnliga personalen — kvinnlig kommissarie, telegrafist, vaktföreståndare, interurbantefonist, kassör och bokhållare samt den kvinnliga extra ordinarie personalen — borde efter ingånget giftermål med person inom telegrafverket kunna medgivas rätt att kvarstå i extra ordinarie tjänst men efter giftermål med person utom telegrafverket helt och hållet skiljas från verket samt

att övrig kvinnlig personal — samtliga kvinnliga tjänstemän hos styrelsen, vid linjedistriktet och verkstaden — borde efter ingånget giftermål, oavsett om detta ingåtts med person inom eller utom verket, kunna medgivas rätt att kvarstå i extra ordinarie tjänst.

Därest de av telegrafstyrelsen sålunda uttalade åsikter biträdades av Kungl. Maj:t, syntes det styrelsen, att § 30 i instruktionen för styrelsen den 11 oktober 1907 borde givas följande ändrade lydelse:

»Kvinnlig tjänsteman, vilken ingår äktenskap, skall därmed anses hava frånträtt sin befattning, dock med rätt för henne att kvarstå i extra ordinarie tjänst, vad den vid stationerna anställda personalen angår likväl endast i det fall, att äktenskapet ingås med tjänsteman inom telegrafverket.»

*Utlåtande
av järnvägs-
styrelsen 1/2
1913.*

Järnvägsstyrelsen har i underdånigt utlåtande den 1 februari 1913 till en början erinrat om bestämmelserna i förevarande avseende i gällande instruktion för styrelsen med underlydande distriktsförvaltningar §§ 77 och 128, för vilka bestämmelser redogjorts i inledningen till detta betänkande; och har styrelsen meddelat, att ifrågavarande för ordinarie kvinnliga tjänstehavare gällande bestämmelser enligt styrelsens beslut den 20 maj 1908 ägde tillämplighet jämväl i avseende å extra ordinarie kvinnliga tjänstehavare inom styrelsen.

Styrelsen har därefter i sitt utlåtande anført följande.

Vid statens järnvägar kunde kvinna erhålla ordinarie anställning såsom bokhållare, kontorsskrivare eller kontorsbiträde.

Huru under de senaste tjugu åren den ordinarie stammen av ifrågasvarande tjänstehavare tillvuxit framginge av en utlåtandet närsluten bilaga, vilken utvisade att, under det att sammanlagda antalet år 1894 utgjorde 44, antalet vuxit år 1904 till 125 samt för år 1913 utgjorde 227. Övervägande antalet sysselsattes å styrelsens byråer och kontor, i främsta rummet å kontrollkontoret. Förutom ordinarie tjänstehavare inom ifrågasvarande tjänstekategori finnes ett jämförelsevis mindre antal extra och extra ordinarie anställda, huvudsakligen inom styrelsen till ett antal av omkring 40.

Omförmälda instruktionsbestämmelser för kvinnliga tjänstehavare tillkommo i samband med genomförande av den år 1907 beslutade löne regleringen. Den år 1906 för avgivande av förslag till denna löne reglering tillsatta kommitté framhöll, att, enligt vad till kommitténs kännedom kommit, det vid flera förekommande fall ansetts lämpligt, att vid statens järnvägar anställd kvinnlig tjänstehavare, som trätt i gifte, bort frånträda sin ordinarie befattning, varvid emellertid i saknad av föreskrift lämnats åt hennes eget skön att därom bestämma. Enligt kommitténs mening vore det dock önskligt, att stadgande därom intoges i instruktionen, därvid, i likhet med vad i instruktionerna för telegrafstyrelsen och generalpoststyrelsen bestämts, järnvägsstyrelsen borde förbehållas rätt att, där så ansåges lämpligt, bibehålla sådana avgående kvinnliga befattningshavare i extra tjänst.

Såsom i kungl. remissen (den 29 juni 1912) angåves, förefunnes för vissa andra verk annan bestämmelse i förevarande avseende, i det att för dem föreskrivits att, där kvinnlig innehavare av biträdesbefattning inginge äktenskap, hon icke skulle vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vederbörande överordnade myndighet med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande funne det nödigt.

Vid bedömande av det nu föreliggande spörsmålet ville järnvägsstyrelsen framhålla, att förslaget att medgiva gift kvinnas kvarstående i vare sig extra ordinarie eller ordinarie statstjänst i själva verket avsåge att hos en och samma person förena två livsuppgifter, så väsentligt skilda från varandra som makans och modrens, å ena sidan, och tjänstemannens, å andra sidan; och ansåge styrelsen, att frågan huvudsakligen borde ses ur denna synpunkt.

För kvinnor med normal begåvning och normala arbetskrafter vore vartdera levnadskallet av beskaffenhet att helt taga sin utövare i anspråk, för så vitt detsamma skulle bliva väl fyllt. Att kvinnor funnes, vilka räckte till för båda uppgifterna, vore obestriddigt, men dessa utgjorde undantag, vilka icke upphävde regeln. Under normala förhållanden komme därför åtminstone den ena, men i allmänhet båda uppgifterna att bliva lidande på föreningen.

Då upprätthållande av ett rätt familjeliv med dess hälsobringande inverkan på det uppväxande släktet såväl i moraliskt som i annat avseende syntes i stort sett vara av större betydelse än tjänstemannaplikternas fullgörande, kunde vid dylik förening dessa senares eftersättande ur allmän synpunkt vara att föredraga. Sådant vore åter i tjänstehänseende betänkligt.

Det uppstode i varje fall en strävan hos den kvinnliga tjänstemannen att dela sina krafter mellan tjänsten och husmoderskallet till förfång för dem båda. Familjelivet bleve därpå lidande, stundom även i moraliskt avseende, och tjänsten fullgjordes på ett otillfredsställande sätt. Det utförda arbetet komme därför icke att motsvara den för detsamma utgående avlöningen. Därigenom skulle det förhållande uppstå, att en del kvinnor, som lyckats vinna anställning vid statens verk, under en stor del av sin livstid komme att åtnjuta en viss förmån, till vilken desamma icke mer än andra kunde synas vara berättigade.

Ehuru, enligt vad angivet blivit, statens järnvägar sysselsatte ett betydande antal kvinnliga tjänstemän, vilket efter allt att döma komme att än ytterligare ökas, syntes, även om ett betydande antal av dessa skulle träda i äktenskap utan att frånträda järnvägstjänsten, det i anledning därav för dyrt betalade kvinnoarbetet icke ernå en sådan omfattning, att statsbanornas ekonomi därav nämnvärt skulle påverkas. Det vore dock möjligt att även en indirekt verkan skulle framkallas. En grupp tjänstemän skulle nämligen, såsom av styrelsen framhållits, uppstå, av vilka icke fullt arbete kunde fordras för full lön. Att även andra tjänstemannagrupper skulle önska komma i åtnjutande av dylika förmåner syntes vara uppenbart. Uti en förvaltning med en tjänstemannapersonal av över 20,000 personer vore det av yttersta vikt, att var och en fullt fyllde den honom eller henne anvisade uppgiften. Ett avsteg från ett sådant krav medförde

vittgående följer i såväl disciplinärt som ekonomiskt avseende, vilka icke borde förbises.

Frånsett förenämnda så att säga sociala syn å frågan, ville styrelsen därjämte framhålla, att även i rekryteringshänseende vissa svårigheter skulle möta genom det tänkta förslaget genomförande. Såsom maka och moder bleve givetvis kvinnlig tjänstehavare längre eller kortare tider bunden vid hemmet, och till tillfällig tjänstgöring skulle då genom urval ur föreliggande ansökningar om inträde vid statens järnvägar från kvinnliga aspiranter — vanligen föreläge därvid till prövning ett eller annat hundratal — inkallas erforderligt antal aspiranter, vilka sedan vid de gifta kvinnliga tjänstehavarnas återinträde i tjänst väl ur tjänstens synpunkt borde få avbryta sin tillfälliga tjänstgöring och avbida nästa tillfälle för inkallande till dylik tjänstgöring.

Detta osäkerhetstillstånd kunde medföra menliga verkningar i avseende på rekryteringen, i det att flertalet sökande och kanske de bästa arbetskrafterna icke kunde avvakta de blivande tillfällena till fortsatt tjänstgöring, utan nödgades söka andra förvärvsmöjligheter.

Från allmän synpunkt sett kunde ock ifrågasättas, om det kunde ligga rättvisa uti att sålunda försämra förvärvsmöjligheterna för den mer behövande ogifta kvinnan till fördel för den mindre behövande.

Med åberopande av det anförda hemställde järnvägstyrelsen, att någon ändring i gällande instruktion för styrelsen med underlydande distriktsförvaltningar icke måtte i förevarande avseende vidtagas.

Slutligen meddelade styrelsen, att enligt den 1 maj 1912 fastställd »Prüfungsordnung für die mittleren und unteren Staatseisenbahnbeamten» vid de preussiska statsbanorna redan vid kvinnlig persons antagande till aspirant till befattning av ifrågavarande art fastsloges, att i händelse av giftermål tjänsteförhållandet upphörde med utgången av den kalendermånad, varunder giftermålet inginges.

Enligt inhämtade upplysningar funnes ej för statsbanorna i Norge några allmänna bestämmelser i ämnet och hade spörsmålet där förekommit i få fall. Fast anställd kvinna, som inginge äktenskap, hade i regel begärt avsked för att helt gå upp i sin plikt som husmoder; i de övriga fallen hade tillstånd att kvarstå bifallits, när sökande kunnat behörigen fullgöra tjänsten.

Från statsbanorna i Danmark hade upplysning lämnats, att kvinnlig tjänstemans ingående av äktenskap icke ansåges oförenligt med hennes kvarblivande i tjänst.

*Reservation
vid järn-
vägsstyrel-
sens utlä-
tande.*

Från järnvägsstyrelsens i det underdåniga utlåtandet innefattade mening var en av styrelsens ledamöter, dåvarande byrådirektören John Lundberg, skiljaktig och avgav följande särskilda yttrande.

Ehuru han insåge, att det under vissa förhållanden kunde för tjänsten medföra olägenhet, att kvinnlig tjänsteman vore gift, höll han dock före, att denna olägenhet ej vore så stor, att den motiverade den enligt hans mening obilliga bestämmelsen, att en kvinnlig tjänsteman skulle vara skyldig frånträda sin befattning endast av den grund att hon inginge äktenskap.

Reservanten ansåge således frågan, huruvida och i vad mån vid statens järnvägar anställd kvinnlig befattningshavare, som inginge äktenskap, kunde äga bibehålla sin anställning, böra besvaras sålunda, att kvinnlig tjänsteman, som inginge äktenskap, icke av den anledningen borde förmenas bibehålla sin anställning.

Då emellertid gift kvinnlig tjänsteman viss tid före och efter eventuell nedkomst icke borde eller kunde tjänstgöra och således under denna tid icke upprätthölle sin befattning, syntes det reservanten riktigt, att hon under sagda tid icke åtnjöte några av de med befattningen förenade löneförmåner. I fråga om huru denna tid skulle bestämmas, ansåge reservanten sig ej kunna avgiva något förslag, utan inskränkte sig till att uttala, att av hänsyn till övriga såväl manliga som kvinnliga tjänstemän å den byrå eller det kontor, där den kvinnliga tjänstemannen vore anställd, berörda tid borde förläggas till större del före än efter nedkomsten.

Om och när det visade sig, att kvinnlig tjänsteman av den grund att hon vore gift icke behörigen upprätthölle sin befattning, borde hon dock kunna av vederbörande överordnade myndighet förklaras skyldig att avgå ur tjänsten.

Reservanten uttalade i sammanhang härmed, att § 68¹ i den för järn-

¹ § 68 innehåller bestämmelser angående tjänstetillsättning inom järnvägsstyrelsen.

vägsstyrelsen med underlydande distriktsförvaltningar gällande instruktion syntes böra undergå viss ändring.

Den i remissakten omförmälda, för vissa andra verk gällande bestämmelsen lade — anförde reservanten vidare — i vederbörande överordnade myndighets hand att förklara kvinnlig tjänsteman, som inginge äktenskap, skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, när myndigheten funne det nödigt med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande. Därest denna bestämmelse bleve gällande även för statens järnvägar, skulle den sålunda innefatta behörighet för järnvägsstyrelsen eller distriktsförvaltning att, när gift kvinnlig tjänstemans bibehållande i sin befattning befundes icke vara förenligt med statens järnvägars intresse, kunna förklara henne skyldig att avgå ur tjänsten.

Reservanten höll fördenskill före, att denna bestämmelse lämpligen borde och kunde göras gällande även för statens järnvägar, i sammanhang varmed emellertid borde meddelas föreskrift, att gift kvinnlig tjänsteman skulle vara pliktig att viss tid före och efter eventuell nedkomst begagna sig av tjänstledighet och därvid avstå samtliga löneförhöjningar.

I anledning av omförmälda, av generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen avgivna underdåniga utlåtanden har från kvinnliga postföreningen, kvinnliga telegrafpersonalens förening och statsbanornas kvinnliga tjänstemannaförening till Kungl. Maj:t ingivits en underdånig framställning, daterad den 30 december 1913, och har, såsom förut omnämnts, denna handling genom kungl. remiss den 2 januari 1914 överlämnats till löneredgeringskommittén för att tagas i övervägande vid avgivande av det genom kungl. remissen den 28 november 1913 infordrade utlåtandet i ärendet.

Framställning från vissa kvinnliga tjänstemannaföreningar ^{30/12} 1913.

I framställningen från de nämnda tre föreningarna anføres till en början följande.

Den på senare tider inträdda ökningen i levnadskostnaderna, vilken, vad särskilt beträffade statens tjänstemän, icke till fullo motsvarades av genomförda lönregleringar, utgjorde som bekant en bland orsakerna till den i betänklig grad minskade äktenskapsfrekvensen i vårt land. I allt fall framstode nu vida oftare än förr såsom en nödvändig förutsättning

för bildandet av familj, att även hustrun under någon tid ekonomiskt bidroge till densammas underhåll. Då hustrun under sådana förhållanden tvingades att dagligen lämna hemmet för åtskilliga timmar, måste detta givetvis betraktas såsom en nödfallsutväg. Det oaktat syntes någon tvekan icke kunna råda om det ur såväl statens som individens synpunkt önskvärda däri, att även under sådana förhållanden äktenskap stiftades, där detta eljest icke skulle vara möjligt.

Det måste alltså anses ligga i statens intresse att genom en förbättring i de gifta kvinnliga tjänstemännens avlöningsförhållanden underlätta ingåendet av äktenskap i dylika fall. Därvid syntes det ej vara att befara, att de gifta kvinnorna komme att mera än nu vore fallet tveka i valet att helt ägna sig åt sin uppgift i hemmet med avstående av de med stats-tjänsten förenade förmånerna, utan komme det nog fortfarande att betraktas som en *nödfallsutväg* för möjliggörande av äktenskaps ingående, att hustrun bibehölle tidigare anställning, och komme hon otvivelaktigt att, så snart förhållandena medgäve, lämna densamma.

Nutidens, tack vare ändamålsenliga hjälpmedel, förenklade arbetsmetoder i hemmen vore i hög grad ägnade att motverka de olägenheter från familjens synpunkt, som utan tvivel uppstode i de fall, då hustrun på grund av annat arbete icke kunde helt ägna sina omsorger åt hemmets skötsel. Vad beträffade statens intresse, att de gifta kvinnliga tjänstemännen gjorde ett lika gott arbete som de ogifta, syntes erfarenheten icke hava givit stöd för påstående om motsatsen. I de flesta fall finge nu en kvinnlig tjänsteman, som efter ingånget äktenskap kvarstode, utföra samma arbete som hon tidigare fullgjort, men mot avsevärt mindre avlöning.

En omständighet, som ej syntes böra förbises, vore, att de kvinnliga ordinarie tjänstemännen ofta hade bakom sig en lång tids tjänstgöring mot jämförelsevis ringa avlöning såväl i allmänhet betraktat som i förhållande till deras manliga kamrater med motsvarande arbete. Det måste då kännas dubbelt hårt att på en gång se inkomsterna betydligt minskade och inbetalda pensionsavgifter förlorade. Rent principiellt vore det väl för övrigt staten såsom arbetsgivare ovärdigt att betaga en del av sina tjänstemän förmånen att, om förhållandena så påfordrade, fortfarande göra

bruk av sina tidigare förvärvade kunskaper och färdigheter mot en arbetet motsvarande ersättning.

Härvid syntes en jämförelse lämpligen kunna göras med en annan kategori av kvinnor, nämligen folkskollärarinnorna. Dessa finge efter äktenskaps ingående bibehålla ordinarie anställning. Och dock vore lärarinnans kall så till vida mera krävande än den kvinnliga statstjänstemannens, att den förra måste under fritiden i hemmet bereda sig till sina lektioner, under det att tjänstemannens arbete i regel vore uteslutande förlagt till tjänsterummet. Härtill komme, att det ofta vore förenat med betydligt större olägenheter att vid inträffande ledighet för en lärarinna låta hennes arbete, som vore av mera personlig art än tjänstemannens, utföras av vikarie.

I Danmark och Norge vore de gifta kvinnliga tjänstemännens ställning vida gynnsammare än hos oss, i det att de där ägde åtminstone villkorlig rätt att kvarstå i ordinarie tjänst eller till och med kunde befordras till dylik. Någon olägenhet därav hade, enligt vad resp. ämbetsverk uppgivit, ej visat sig.

Efter angivande av dessa allmänna synpunkter i frågan upptagas i de omförmälda kvinnliga föreningarnas framställning till granskning och bemötande särskilda skäl, som av styrelserna för de tre verken åberopats till stöd för deras avvisande ståndpunkt. I sådant hänseende anföres följande.

Generalpoststyrelsen hade i sitt yttrande åberopat en del av cheferna för de olika postdistrikten — postdirektörerna — framhållna synpunkter, som talade mot gift kvinnas bibehållande i posttjänst.

Beträffande de svårigheter, som ansåges föreligga att ordna tjänstgöringen för gift kvinnlig tjänsteman på ett ur såväl tjänstens som befattningshavarens synpunkt tillfredsställande sätt, syntes dessa svårigheter ej bliva större, än att de med litet god vilja kunde övervinnas utan förfång för den övriga personalen eller avsevärd ökning av postverkets utgifter. I detta hänseende åberopas i de kvinnliga föreningarnas framställning det av dåvarande postdirektören i Stockholms distrikt C. A. Hasselrot avgivna yttrandet i frågan.¹

¹ I detta yttrande, daterat den 24 augusti 1912 och varav en bestyrkt avskrift tillställts kommittén, anföres följande.

»Ur postverkets synpunkt torde intet vara att erinra däremot, att ordinarie kvinnlig

Det anförda exemplet med hustrun som postexpeditör till sin man, postmästaren, syntes ej komma att i verkligheten inträffa, då det ej vore antagligt, att en gift kvinnlig tjänsteman kvarstode i tjänst, sedan hennes mans inkomster tillåte henne att helt ägna sig åt sin uppgift i hemmet.

Då det framhållits, att den gifta kvinnliga tjänstemannen i regel skulle åt verket ägna endast en begränsad tid, vore det svårt att fatta vad härmed avsåges. De kvinnliga posttjänstemännen sysselsattes så gott som uteslutande i expeditionstjänst. Den dagliga tjänstgöringstiden vore minst 7 timmar och arbetets art lade absolut hinder i vägen för att låta de husliga intressena obehörigt inkräkta på tjänsteplikterna.

Generalpoststyrelsen hade för egen del »ansett sig böra se saken uteslutande ur synpunkten av posttjänstens behöriga tillgodoseende». Riktigare hade väl dock varit, om styrelsen *även* något beaktat den ifrågavarande tjänstemannagruppens berättigade intressen och endast, där dessa komme i konflikt med tjänstens, låtit denna gå före.

Emellertid hade styrelsen såsom skäl för det nu tillämpade förfarings sättet att, när gift kvinna finge kvarstå såsom extra posttjänsteman, hon endast erhöle tillfälliga förordnanden, anført, att gift kvinna i allmänhet endast i inskränkt mån kunde stå till verkets disposition. Riktigheten av detta påstående syntes dock kunna allvarligt ifrågasättas. I den mån detsamma endast innebure ett visst hänsynstagande till den gifta kvinnan, syntes detsamma i allt fall sakna berättigande, då anspråk härpå ej gjordes gällande av henne själv.

Beträffande det förmodade behovet av reservpersonalens ökning såsom följd av en ändring i nu rådande förhållanden vore att märka, att postverket på grund av arbetets högst olika omfattning under olika delar av

---

befattningshavare i postverkets tjänst vid giftermål kvarstår såsom ordinarie tjänsteman eller att gift kvinna, som kvarstår såsom extra postexpeditör antingen med fast placering eller utan fast placering, men till postverkets oinskränkta disposition, antages till ordinarie postexpeditör, då så eljest kan ifrågakomma.

Som det emellertid synes vara mindre lämpligt, att gift kvinna innehar befattning utöver postexpeditörsgraden, borde hennes befogenhet att efter giftermål kvarstå såsom ordinarie begränsas till förenämnda tjänstegrad.

Dock borde gift kvinna ej tillåtas tjänstgöra under mera framskridet havandeskap; och skulle därför även kunna ifrågasättas, om icke i följd av sådant tillstånd uppkommen tjänstledighet borde likställas med ledighet för enskilda angelägenheters vårdande.»

året redan för närvarande hade en mycket stor reservpersonal. Med hänsyn till vad tidigare anförts därom, att hustruns kvarstående som tjänsteman alltid komme att betraktas såsom en nödfallsutväg, vore det ej antagligt, att så många kvinnliga tjänstemän komme att även med förbättrade lönevillkor kvarstå i tjänst, att behovet av reservpersonal rönt inflytande därav.

Telegrafstyrelsen hölle före, att omsorgen om telegramhemlighetens skyddande och särskilt verkets intresse av, att icke hos den telegrafkorresponderande allmänheten — i främsta rummet affärsmännen — anledning må uppstå till en enligt styrelsens förmenande »lätt förklarlig om ock i flertalet fall måhända ogrundad misstro mot effektiviteten av telegrafpersonalens tysthetsplikt», borde anses medföra absolut hinder för att i vare sig ordinarie eller extra ordinarie tjänst bibehålla vid trafikavdelningen anställd kvinnlig befattningshavare, som inginge giftermål med person utom telegrafverket.

Något brott mot tysthetsplikten hade veterligen hittills ej förekommit bland de kvinnliga telegraftjänstemännen och styrelsen hade icke heller kunnat till stöd för sitt nämnda yttrande åberopa annan ur praktiken hämtad erfarenhet, än att klagomål i detta hänseende förekommit från en del av verkets minsta stationer, växeltelefonstationerna i förening med telegramexpedition. Vid intet tillfälle hade dock enligt styrelsens uppgift något direkt brott mot tysthetsplikten ens i dessa fall kunnat påvisas. Någon jämförelse mellan den vid dessa stationer tjänstgörande personalen — som i allmänhet anskaffades och avlönades av telefonabonenterna själva och ofta nog utgjordes av en handlande eller någon av dennes familj eller tjänare — å ena, och de kvinnliga telegraftjänstemännen, å andra sidan, syntes väl icke kunna ifrågakomma. Man finge dock beakta, att de förmaner i avseende å uppfostran och social ställning, som kommit de kvinnliga telegraftjänstemännen till del, tillika utgjorde en säker borgen för, att hos dem även funnes en stark ansvarskänsla.

Beträffande den kvinnliga stationspersonalen gällde i icke ringare grad än vad anginge deras manliga kamrater, att tysthetsplikten så ingått i medvetandet, att den blivit ett med tjänsten. De med tjänsten förenade hemligheterna komme icke över tjänsterummets tröskel.

De av telegrafstyrelsen anförda skälen till att ändring härutinnan

vore att befara i och med ingäendet av äktenskap syntes icke kunna anses övertygande. Ty även om det exempelvis för en affärsmans hustru kunde tyckas utgöra en frestelse att på ett eller annat sätt bereda mannen tillfälle att utnyttja hustruns kännedom om den av andra affärsmän på platsen förda korrespondensen, syntes detta icke böra tillmätas betydelse gentemot den dagliga erfarenheten om plikttroheten hos en stor, om sitt ansvar medveten tjänstemannakår. Vore det i betraktande härav verkligen sannolikt, att enbart utsikten till en med oberäkneliga risker av allvarligaste slag förenad materiell fördel skulle kunna medföra en så betänklig avtrubning i uppfattningen av heder och tro?

Utginge man från ett dylikt antagande, måste man emellertid allvarligt beakta, att andra band än äktenskapets kunde medföra lika stor frestelse till pliktförgätenhet. Med ingånget äktenskap syntes väl i främsta rummet uti ifrågavarande hänseende böra jämnställas eklaterad förlovning. Vidare kunde tänkas det fall, att en manlig telegraftjänsteman, vars fader vore affärsmän, komme i tillfälle att taga del av med fadern konkurrerande affärsmäns telegramkorrespondens. Likväl syntes man ej gärna kunna ifrågasätta att på dylika och andra därmed jämförliga fall konsekvent tillämpa vad telegrafstyrelsen beträffande de utom verket gifta kvinnliga befattningshavarna ansett såsom en ofrånkomlig nödvändighet.

Varje anledning till oro för, att allmänheten med minskad trygghet skulle lämna sin korrespondens till befordran genom en utom telegrafverket gift kvinna, försvunne säkerligen i och med det, att verkets styrelse visade sig hava det tillbörliga förtroendet för ansvars känslan hos en sådan befattningshavare.

Beträffande slutligen vad telegrafstyrelsen anfört till stöd för sin mening, att gift kvinnlig tjänsteman allenast borde medgivas rätt att kvarstå i extra ordinarie tjänst, nämligen att detta skulle vara betingat av hänsyn till personalens eget intresse, syntes böra beaktas, att de kvinnliga tjänstemännen givetvis endast i nödfall komme att efter ingånget äktenskap kvarstå i tjänsten, och i allt fall komme de att, så snart familjens ekonomi tillåte, lämna sin anställning. Även om alltså någon ökning av den extra ordinarie personalen skulle erfordras, därest de gifta kvinnorna finge tillstånd att innehava ordinarie anställning, syntes denna ökning ej bliva avsevärd.

Järnvägsstyrelsen hade såsom sin åsikt uttalat, att det i regel icke kunde väntas, att en gift kvinna, som tillika vore statstjänsteman, vare sig ordinarie eller extra ordinarie, skulle kunna nöjaktigt fylla båda dessa krävande uppgifter; familjelivet bleve därpå lidande och tjänsten fullgjordes på ett otillfredsställande sätt.

För den gifta kvinnan vore visserligen idealet att helt kunna ägna sig åt sin uppgift som maka och moder, men syntes det dock, såsom tidigare påpekats, vara önskvärt, att äktenskap komme till stånd även i de fall, då detta ej läte sig göra med mindre än att hustrun ekonomiskt bidroge till familjens underhåll. Dittills vunnit erfarenhet av de kvinnliga gifta tjänstemännens tjänstgöring syntes ej giva stöd åt påståendet, att dessas arbete i mindre grad än de ogiftas motsvarade den för detsamma utgående avlöningen, och någon ändring därutinnan till förfång för staten syntes ej bliva följd av en bättre uppskattning av de gifta kvinnliga tjänstemännens arbete.

Då det övervägande antalet kvinnliga tjänstemän hos statens järnvägar vore anställda i styrelsen, där expeditionsarbete ej förekomme, och då även bland de å distrikten anställda endast ett fåtal hade dylikt arbete, syntes det utan svårighet låta sig göra att vid gift kvinnlig tjänstemans ledighet fördela hennes arbete bland de övriga å samma avdelning anställda tjänstemännen. Så plägade i regel för närvarande ske vid inträffande ledigheter bland den å styrelsens kontor anställda personalen. Därigenom syntes alltså den av järnvägsstyrelsen påpekade svårigheten i rekryteringshänseende bortfalla.

Beträffande den av byrådirektören Lundberg vid ärendets behandling i järnvägsstyrelsen anmälda avvikande mening syntes böra uppmärksammas, att han var föredragande för kontrollkontoret, där de flesta kvinnliga tjänstemännen vore anställda.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställes i den underdåniga framställningen om sådan ändring i gällande bestämmelser, att kvinnlig befattningshavare vid statens kommunikationsverk, som ingår äktenskap, må äga bibehålla sin anställning och hava samma möjlighet till befordran som ogift kvinnlig tjänsteman.

Kommitténs yttrande.

Då kommittén nu går att för sin del yttra sig uti föreliggande ärende, anser sig kommittén böra till en början från inledningen till detta betänkande erinra, att kommittén tidigare vid avgivandet av särskilda i inledningen angivna betänkanden, behandlande kvinnas anställning i stats-tjänst, ansett sig böra förutsätta, att till de befattningar, om vilka då var fråga, icke finge befordras gift kvinna, utan allenast sådan, som vore ogift eller änka. Därjämte hade kommittén omfattat den mening, att, om kvinna, som innehade ordinarie befattning, inginge äktenskap, hon skulle anses därmed hava frånträtt befattningen, dock att i fråga om kvinnliga biträden vederbörande myndighet skulle äga att, där sådant befundes lämpligt, bibehålla henne i extra tjänst eller använda henne såsom tillfälligt biträde.

Kommitténs uppfattning i nämnda hänseenden har emellertid icke godkänts av statsmakterna, utan har beträffande en mängd uti förberörda inledning angivna, för kvinnor avsedda befattningar stadgats, att gift kvinna må till sådan befattning befordras, dock allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande, samt att, där kvinnlig innehavare av dylik befattning ingår äktenskap, hon icke skall vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vederbörande överordnade myndighet med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt.

Då statsmakterna sålunda måste anses hava i princip intagit sin ställning beträffande nämnda spörsmål, har kommittén fattat sitt uppdrag beträffande den nu föreliggande frågan angående gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar sålunda, att kommittén skolat undersöka, huruvida — frånsett de allmänna invändningar, som må kunna göras mot användning över huvud taget av

gift kvinna i ordinarie statstjänst — beträffande de tre nämnda verken sådana särskilda förhållanden blivit ådagalagda, som må bära föranleda undantag från de av statsmakterna godkända principerna i förevarande hänseenden.

Av de utav generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen i detta ärende framställda erinringar mot gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst vid vederbörande verk äro en del att hänföra till de nyss antydda allmänna invändningarna. Kommittén har fördenskull, såsom kommittén fattat sitt uppdrag i förevarande ärende, ansett sig icke bära ingå i närmare granskning av vad styrelserna i sådant avseende anfört.

Till sådana allmänna invändningar torde höra vad i järnvägsstyrelsens och även generalpoststyrelsens utlåtanden anförts om svårigheten för en kvinna att förena två så olika uppgifter som, å ena sidan, makans och modrens, och, å andra sidan, tjänstemannens, till följd varav ock gift kvinnas arbete i statstjänst i allmänhet ej skulle kunna bliva av den kvalitet som en ogift kvinnas.

Vidare torde till sådana allmänna invändningar vara att hänföra vad i telegrafstyrelsens och järnvägsstyrelsens utlåtanden förekommer i fråga därom att den ogifta kvinnan i allmänhet vore i större behov av arbetsförtjänst än den gifta och att fördenskull genom gift kvinnas kvarstående i statstjänsten förvärvsmöjligheterna för den mera behövande ogifta kvinnan bleve försämrade.

De tre nämnda styrelserna hava ock var för sig framhållit, hurusom den omständigheten, att gift kvinnlig befattningshavare genom sin ställning som maka och moder ofta måste för längre eller kortare tid bliva bunden vid hemmet, komme att föranleda ökat behov av vikarier.

Även detta torde höra till kretsen av de allmänna invändningarna mot gift kvinnas användning i ordinarie tjänst, om än medgivas måste, att invändningen kan erhålla mera betydelse ju större den särskilda kår är, som frågan gäller.

Framställningen från kvinnliga postföreningen, kvinnliga telegrafpersonalens förening och statsbanornas kvinnliga tjänstemannaförening

synes ock giva vid handen, att man från föreningarnas sida väntat sig särskilt avseende å nyssnämnda invändning.

Föreningarna hava därför vid behandlingen av spørsmålet om personalen vid statens järnvägar satt i fråga, att vid ledighet för gift kvinnlig tjänsteman hennes arbete i regel skulle utan svårighet kunna fördelas bland de övriga å samma avdelning anställda tjänstemännen.

Oavsett den större eller mindre betydelse, som må böra tilläggas invändningen i fråga, har kommittén emellertid velat för sin del i detta sammanhang uttala, att, för så vitt föreningarna avsett, att den sålunda föreslagna anordningen skulle tillämpas vid ledighet åt gift kvinna på grund av havandeskap, förslaget synes kommittén böra bestämt tillbakavisas. Ledighet av sådan anledning torde nämligen i regel böra likställas med ledighet för enskilda angelägenheter och sålunda befattningshavaren vara i fråga om löneförmånens avstående till vikarie underkastad de för dylik ledighet gällande bestämmelser.

* * *

Efter dessa mera allmänna erinringar övergår kommittén till att skärskåda de invändningar mot gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst, som anförts med hänsyn till de särskilda förhållandena vid de olika verken.

Postverket.

Till en början må erinras, att generalpoststyrelsen uti sitt föreliggande utlåtande uttalat såsom sin mening, att, vad angår ordinarie kvinnligt biträde vid postverket, styrelsen utan större olägenheter skulle kunna tillerkännas befogenhet att, om dylikt biträde trädde i gifte, medgiva hennes kvarstående i tjänsten, så länge detta icke med hänsyn till befattningens behöriga uppehållande medförde olägenhet.

Däremot har styrelsen ansett, att annan ordinarie kvinnlig befattningshavare vid postverket icke borde tillåtas att efter ingånget äktenskap behålla sin ordinarie anställning.

Såsom stöd för styrelsens uppfattning i sistnämnda hänseende hava

anförts, förutom i det föregående omförmälda allmänna invändningar, jämväl vissa speciella sådana.

Sålunda har framhållits, hurusom avsevärda svårigheter att ordna tjänstgöringen på ett ur såväl tjänstens som befattningshavarens synpunkt tillfredsställande sätt stundom skulle uppstå, därest kvinnlig befattningshavare efter ingånget äktenskap finge kvarstå i tjänsten.

I sådant hänseende har särskilt påpekats, hurusom förflyttning av gift kvinnlig befattningshavare till annan ort än mannens hemvist skulle möta hinder, samt att, om bägge makarna vore posttjänstemän med tjänstgöring å samma postkontor, skulle, bland annat, det förhållandet kunna inträffa, att den ena maken skulle hava att kontrollera den andras penningförvaltning.

Vidkommande den angivna svårigheten beträffande förflyttning av gift kvinnlig befattningshavare från en ort till annan må i förbigående anmärkas, att, enligt vad kommittén inhämtat, förflyttning av kvinnlig (ogift) befattningshavare med fast placering hittills endast undantagsvis förekommit i andra fall än då vederbörande därom gjort framställning eller förklarat sig icke hava något att erinra mot förflyttning.

Oavsett nämnda förhållande anser sig kommittén böra bestämt uttala, att, om gift kvinna tillåtes innehava ordinarie tjänst, hon icke i tjänsten må i något hänseende intaga någon som hälst gynnad undantagsställning. Därest sålunda det ur verkets synpunkt kräves, att en befattningshavare underkastas förflyttning, bör ock vederbörande åläggas sådan flyttning, utan att därvid någon hänsyn må tagas till det förhållandet, att befattningshavaren är en gift kvinna. Då emellertid en gift kvinnlig befattningshavare ofta icke läser vilja underkasta sig förflyttning till annan ort, inträder alltså i sådant fall beträffande henne, därest hon icke frivilligt avgår ur tjänsten, den förutsättning för hennes entledigande, som omförmäles i de allmänna grunderna beträffande kvinnliga befattningar, nämligen att befattningen eljest icke kan behörigen upprätthållas.

Vad särskilt beträffar det av generalpoststyrelsen påpekade förhållandet, att av två i äktenskap med varandra förenade befattningshavare å ett och samma postkontor den ena skulle hava att kontrollera den andras penningförvaltning, delar kommittén till fullo generalpoststyrelsens uppfatt-

ning, att detta skulle innebära en oegentlighet. Kommittén håller förden-skull före, att, om ett sådant förhållande icke lämpligen kan genom annan åtgärd i det speciella fallet undvikas, särskilt fog finnes att kräva förflyttning av endera makan till annat postkontor, något som då, enligt vad förut antytts, ej sällan torde föranleda, att den gifta kvinnan antingen själv begär avsked eller erhåller entledigande.

Generalpoststyrelsen har vidare erinrat, att gifta kvinnor, som fått kvarstå i postverkets tjänst såsom extra tjänstemän, huvudsakligen användas såsom vikarier för lediga ordinarie tjänstemän. Enligt styrelsens mening skulle detta tillskott till postverkets reservpersonal gå förlorat, om kvinnliga befattningshavare i postverket berättigades att även efter ingånget äktenskap kvarstå såsom ordinarie tjänstemän. På grund härav och då ordinarie kvinnlig posttjänsteman, som vore gift, tvivelsutan i allmänhet skulle behöva mer tjänstledighet än en manlig eller en ogift kvinnlig posttjänsteman, anser styrelsen, att ett medgivande för gift kvinna att behålla ordinarie posttjänst skulle medföra, att postverket nödgades hava större reservpersonal än under nuvarande förhållanden.

Häremot torde kunna framhållas, att, även om det bleve tillåtet för gifta kvinnor att innehava ordinarie befattning vid postverket, säkerligen långt ifrån alla kvinnliga posttjänstemän, som ingått gifte, skulle komma att begagna sig av en dylik rätt, utan torde nogsamnt ett avsevärt antal gifta kvinnor åtnöja sig med att få kvarstå i extra tjänst, för att därmed kunna för sig bevara möjligheten att i händelse av äktenskapets upplösning åter bliva fast placerade vid verket.

Om än sålunda det tillskott till postverkets reservpersonal, som de gifta kvinnorna hittills lämnat, icke torde komma att helt gå förlorat, lär dock någon ökning av postverkets reservpersonal möjligen bliva erforderlig med hänsyn till gift kvinnlig tjänstemans större behov av ledighet. Då emellertid jämväl i fråga om kvinnliga biträden i allmänhet, vilka äro gifta, motsvarande behov av ledighet torde göra sig gällande, synes en eventuell ökning av postverkets reservpersonal för nämnda ändamål få anses utgöra en konsekvens av statsmakternas redan fattade beslut beträffande gift kvinnas rätt att innehava ordinarie befattning.

Telegrafverket.

Telegrafstyrelsen har såsom sin uppfattning uti förevarande fråga framhållit, att annan kvinnlig personal vid telegrafverket än den vid stationerna anställda bör efter ingånget giftermål kunna medgivas rätt att kvarstå i extra ordinarie tjänst vid verket, men att den vid stationerna anställda kvinnliga personalen bör efter giftermål kunna medgivas sådan rätt allenast för det fall att äktenskapet ingåtts med person tillhörande telegrafverket.

Mot att i ordinarie tjänst skulle få användas gift kvinna tillhörande den förra gruppen av befattningshavare (kvinnliga tjänstemän hos telegrafstyrelsen, vid linjedistriktet och verkstaden) hava icke av styrelsen anförts några andra invändningar än de allmänna, varom i det föregående förmålt. Vid sådant förhållande samt då ifrågavarande kvinnliga befattningshavare i allmänhet torde hava ungefär enahanda arbetsuppgifter som kvinnliga biträden i de numera fastställda tre särskilda graderna, synes det kommittén, att icke någon som helst anledning föreligger att beträffande nämnda personal vid telegrafverket göra något avsteg från de allmänna grunder uti nu ifrågavarande hänseenden, som av statsmakterna beslutats.

Vad åter beträffar den vid stationerna anställda personalen, anser telegrafstyrelsen, att i fråga om densamma hänsyn måste tagas till de särskilda förhållanden, som betingas av den sistnämnda personal åliggande tysthetsplikt, samt vad därmed äger sammanhang.

Kommittén tillåter sig att först erinra om gällande bestämmelser i sådant hänseende.

Uti det av Kungl. Maj:t den 27 maj 1909 fastställda telegrafreglementet (svensk författningssamling n:r 52) stadgas i § 2, att såväl telegrams innehåll som namn å avsändare och adressat skola av telegraftjänstemännen hemlighållas under avgiven edsförbindelse.

Telegrafstyrelsen, som jämlikt § 58 av telegrafreglementet samt § 8 mom. 2 av den för styrelsen av Kungl. Maj:t den 11 oktober 1907 meddelade instruktion (svensk författningssamling n:r 92) äger utfärda särskild instruktion för tjänstgöringen vid telegrafverkets stationer, har uti »instruk-

tillstånd för tjänsteförrättning emottaga *ersättning eller gåva* av något slag. Ej heller må stationstjänsteman för egen räkning åtaga sig utförande av telefon-, telegraf-, ringleddnings- eller dylika arbeten, vare sig i fråga om nyanläggningar, reparationer eller flyttningar.»

Telegrafstyrelsen är nu av den uppfattning, att vid station anställd kvinnlig befattningshavare bör vid gifte med en utom telegrafverket stående person helt och hållet skiljas från verket. I den motivering, som anföres för denna uppfattning, har styrelsen särskilt — under hänvisning, bland annat, till förbudet för stationspersonalen att bedriva viss affärsverksamhet — bestämt avstyrkt, att kvinna, som är i gifte förenad med en affärsman, må tillåtas kvarstå i sådan befattning vid verket, med vilken är förenat arbete vid telegrafapparaterna eller vid expedition av telefonsamtal.

Såsom stöd för sin uppfattning därutinnan har telegrafstyrelsen framhållit omsorgen om telegraf- och telefonhemlighetens skyddande och särskilt verkets intresse av att icke hos allmänheten — i främsta rummet affärsmännen — anledning må kunna uppstå till misstro mot effektiviteten av förenämnda tysthetsplikt.

Enär emellertid, efter vad telegrafstyrelsen håller före, det icke skulle vara möjligt för styrelsen att övervaka, huruvida en person utom telegrafverket bedriver eller är intressent uti sådan affärsverksamhet, som är för personal vid telegrafverket förbjuden och som därför ej heller borde få utövas av person, vilken är i gifte förenad med förut nämnd befattningshavare vid telegrafverket, måste enligt styrelsens uppfattning förbudet att kvarstå i tjänst utsträckas att omfatta alla gifta kvinnliga befattningshavare med ovan angivna tjänstgöring, vilkas män icke äro anställda inom telegrafverket.

De förenämnda kvinnliga tjänstemannaföreningarna hava i anledning av telegrafstyrelsens nyssberörda uttalande anfört, bland annat, att, även om det exempelvis för en affärsmans hustru kunde tyckas utgöra en frestelse att på ett eller annat sätt bereda mannen tillfälle att utnyttja hennes kännedom om den av andra affärsmän på platsen förda korrespondensen, detta icke syntes böra tillmätas betydelse gentemot den dagliga

erfarenheten om plikttröheten hos en stor, om sitt ansvar medveten tjänstemannakår.

Utginge man emellertid från att enbart utsikten till materiell fördel skulle kunna medföra en så betänklig avtrubning i uppfattningen av heder och tro, måste man enligt föreningarnas mening allvarligt beakta, att andra band än äktenskapets kunde medföra lika stor frestelse till pliktförgäthet. Med ingånget äktenskap syntes i främsta rummet uti ifrågavarande hänseende böra jämnställas eklaterad förlovning. Vidare kunde tänkas det fall, att en manlig telegraftjänsteman, vars fader vore affärsman, komme i tillfälle att taga del av med fadern konkurrerande affärsmäns telegramkorrespondens. Dock kunde man väl ej gärna ifrågasätta att på dylika och andra därmed jämförliga fall konsekvent tillämpa vad telegrafstyrelsen beträffande de utom verket gifta kvinnliga befattningshavarna ansett såsom en ofrånkomlig nödvändighet.

Vad nu till en början angår omsorgen om telegraf- och telefonhemlighetens bevarande såsom grund för telegrafstyrelsens uppfattning att kvinnlig befattningshavare vid station bör vid gifte med person utom telegrafverket skiljas från verkets tjänst, får kommittén betona, att den anser det böra antagas, att kvinnlig befattningshavare vid verket, sin avgivna förbindelse likmätigt, iakttagit den henne åliggande tysthetsplikt jämväl sedan hon ingått gifte. Detta antagande bör gälla, så länge icke befogad anledning till tvivel om nämnda plikts behöriga iakttagande föreligger.

Har däremot sådan anledning yppats och giver företagen undersökning vid handen något orsakssammanhang mellan brist i pliktuppfyllelse och det ingångna äktenskapet, då synes kommittén ett fall föreligga, när — med tillämpning av den åskådning, som funnit uttryck i punkten 7) av de i kungl. kungörelsen den 10 juni 1912 innefattade allmänna villkor och bestämmelser att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar — vederbörande överordnade myndighet må med hänsyn till tjänstens behöriga upprätthållande finna ett skiljande från verkets tjänst nödigt.

Den nu berörda grunden för telegrafstyrelsens ifrågavarande upp-

fattning synes emellertid enligt styrelsens utlåtande icke hava varit den bestämmande — så mycket mindre, som enligt styrelsens utsago vid intet tillfälle något direkt brott mot tysthetsplikten kunnat påvisas. Fastmera giver utlåtandet vid handen, att det huvudsakliga skälet för styrelsens ifrågakomna åsikt varit önskan att förebygga uppkomsten av den misstro hos allmänheten mot effektiviteten av omförmälda tysthetsplikt, vilken ansåges kunna uppstå, därest kvinnlig befattningshavare med arbete vid telegrafapparaterna eller vid expedition av telefonsamtal finge kvarstå i sådan tjänstgöring, efter det hon ingått gifte med affärsman eller annan, vilken utövade verksamhet, som vore förbjuden för telegrafverkets stationstjänstemän.

Att på grund av nämnda syfte fordra, att kvinnlig befattningshavare med tjänstgöring av nyssberörda art ovillkorligen skulle skiljas från telegrafverket, så snart hon trädde i gifte med någon person utom verket, vem det än vore, synes kommittén vara att gå utöver vad samma syfte skäligen må rättfärdiga i riktning av inskränkning i den kvinnliga befattningshavarens rättsställning. Detta omdöme förbliver enligt kommitténs uppfattning gällande även vid behörigt beaktande av den utav telegrafstyrelsen åberopade svårigheten för styrelsen att övervaka, huruvida en person utom telegrafverket bedreve sådan verksamhet, som vore förbjuden för verkets personal, och även vid antagande att, såsom för kommittén uppgivits, telegrafverket icke i någon avsevärd omfattning ägde tillfälle till förflyttning av kvinnlig befattningshavare, varom nu är fråga, till tjänst med arbete av annat slag än hennes förutvarande.

Med kommitténs nu anförda uppfattning kunde det däremot ifrågasättas vara förenligt och tillika synas med god ordning överensstämmande, att vad som i delen III av instruktionen för stationerna vid telegrafverket, § 141 mom. 1, ansetts böra stadgas rörande förbud för stationstjänstemän att befatta sig med verksamhet av angiven art borde utsträckas att på det sätt avse vid expedition av telegram eller telefonsamtal sysselsatt kvinnlig befattningshavares make, att dylik kvinnlig befattningshavare, vars man utövade verksamhet av åsyftade art, icke skulle tillåtas kvarstå i tjänstgöring av nämnda slag.

Mot en bestämmelse av denna innebörd finner dock kommittén befogade invändningar kunna riktas.

I sådant avseende får kommittén i främsta rummet anföra att, om, såsom kommittén håller före, det bör från statens sida antagas, att kvinnlig befattningshavare, varom nu är fråga, den fordrade och givna förbindelsen likmätigt iakttager henne åliggande tysthetsplikt, intill dess grundad anledning till tvivel härutinnan föreligger, så synes det icke riktigt att allenast på grund av möjligheten av misstro i berörda hänseende från någon del av den trafikerande allmänheten låta den kvinnliga befattningshavaren drabbas av en påföljd, förlust av anställning, som synes rättvisligen böra för henne inträda endast i samma fall som, enligt av statsmakterna antagen grundsats, för kvinnliga befattningshavare inom andra statstjänstens områden, nämligen då någon brist i befattningens behöriga bestridande enligt vederbörande överordnade myndighets prövning gör ett skiljande från befattningen nödigt.

I ett ämne som det föreliggande, där frågan gäller allenast iakttagandet av en bestämd förpliktelse att underlåta ett visst handlande, synes det knappast vare sig staten i dess förhållande till sina tjänst innehavare fullt värdigt eller ägnat att i det hela stödja och upprätthålla allmänhetens tilltro till statstjänstemännens pliktuppfyllelse, om statsmyndigheten så att säga på förhand viker undan för blotta möjligheten av uppkomsten av misstro om en pliktförgätenhet, varpå intet exempel ännu ådagalagts, och vilken misstro, enligt vad telegrafstyrelsen jämväl yttrar, i flertalet fall måhända är ogrundad.

Jämte vad nu ur mera principiella synpunkter anförts kunna även speciella erinringar göras emot en bestämmelse av ifrågasatta innebörd.

Därutinnan får kommittén först anmärka, hurusom bestämmelsen synes vara i olika avseenden för snäv.

Sålunda har framhållits, att densamma borde med lika fog som för kvinnlig befattningshavare gälla manlig tjänsteman i telegrafstationstjänst, vilken inginge äktenskap med kvinna, som jämväl därefter bedreve för stationstjänsteman förbjuden verksamhet.

Häremot har visserligen erinrats, att det »än så länge» icke torde vara regel, att hustrun försörjde sin man, och att man därför hade grundad

anledning antaga, att telegraf-tjänstemännens hustrur icke bedreve verksamhet som vore för deras män förbjuden. Att telegraf-tjänstemans hustru driver sådan verksamhet kan dock inträffa, och en på ett dylikt faktiskt förhållande grundad misstro till telegraf-tjänstemannens iakttagande av tysthetsplikten lär icke undanröjas av något mot detta förhållande stridande antagande.

Vidare torde det icke kunna jävas, att även andra band än äktenskapets kunna medföra stor frestelse till förgätenhet av tysthetsplikten.

För övrigt må i detta sammanhang generellt erinras, hurusom individuella ekonomiska förhållanden och intressen, vilka icke torde falla under det i omförmälda § 141 mom. 1 givna förbud, i många tänkbara fall kunna medföra väl så stark frestelse som någonsin ett äktenskap mellan här ifrågakvarande personer.

Den ifrågasatta bestämmelsen skulle också otvivelaktigt visa sig svår att tillämpa.

I detta hänseende är att beakta icke blott den av telegrafstyrelsen påpekade svårigheten vid och den tvivelaktiga lämpligheten av ett övervakande från telegrafverkets sida av den verksamhet, som bedreves av den kvinnliga befattningshavarens make. Den i olika avseenden vaga innebörden av åsyftade förbudsstadgandes ordalag synes icke kunna undgå att i många fall göra dess tillämplighet högeligen tvivelaktig. Vid bedömandet av dylika fall skulle därför säkerligen vederbörande överordnade myndighet ej finna annan utväg än att hämta ledning just från sin uppfattning om, huruvida hänsynen till tjänstebefattningens behöriga bestridande gjorde en tillämpning önskvärd och nödig eller icke. — Å andra sidan må påpekas, hurusom bestämmelsen skulle verka bindande och sträng därutinnan, att äktenskap i varje fall, huru olika än de ekonomiska förhållandena mellan makarna till följd av äktenskapsförord och andra omständigheter i de särskilda fallen kunde gestalta sig, skulle äga enahanda betydelse i förevarande avseende.

Med hänsyn till nu anförda och likartade anmärkningar mot den ifrågasatta bestämmelsens lämplighet synes det kommittén, som om en icke blott naturlig utan på samma gång också i de särskilda fallen rätt-

visare och för statsintressets iakttagande effektivare lösning av spörsmålet rörande betydelsen i förevarande hänseende av gifte mellan personer, som i bestämmelsen skulle avses, vore att finna i den regel, som redan godkänts i fråga om inverkan av andra kvinnliga statstjänares gifte, eller sålunda att det tillkomme vederbörande överordnade myndighet att under sitt tjänsteansvar avgöra, huruvida med hänsyn till befattningens behöriga bestående avgång från befattningen vore nödig.

Telegrafstyrelsen har även uttalat såsom sin mening, att den med kontorsarbete vid stationerna sysselsatta kvinnliga personalen borde uti ifrågavarande hänseende likställas med den övriga stationspersonalen och att alltså nämnda kontorspersonal skulle vara skyldig att efter ingånget äktenskap med icke telegraftjänsteman lämna verket.

Då kontorspersonalen i fråga ej deltagit i telegraf- eller telefon-expeditionen, synes kommittén tillräcklig anledning icke förefinnas, att beträffande samma personal avvika från nyssberörda, enligt punkten 7) av förutnämnda kungörelse den 10 juni 1912 godkända regel.

Telegrafstyrelsen har vidare, såsom redan är nämnt, ansett, att, därest kvinnlig tjänsteman, som ingått gifte, tillåtes kvarstå i telegrafverkets tjänst, hon allenast borde medgivas rätt att kvarstå i extra ordinarie tjänst. Den nuvarande bestämmelsen om skyldighet för kvinnlig telegraftjänsteman att efter ingånget äktenskap frånträda innehavd ordinarie anställning borde nämligen i personalens eget intresse bibehållas.

Styrelsen har i sådant hänseende framhållit, hurusom i motsatt fall, med hänsyn till det större behovet av ledighet för gift kvinna, den extra ordinarie personalen skulle behöva ökas med ett betydande antal, nära nog överensstämmande med antalet i ordinarie tjänst kvarstående gifta kvinnor, men att i samma mån ock befordringsutsikterna för den sålunda förökade extra ordinarie personalen komme att synnerligen försämrast.

Kommittén har, såsom förut antytts, för sin del antagit, att antalet gifta kvinnor, som komme att begagna sig av rätten att kvarstå i ordinarie tjänst, icke skulle bliva mera avsevärt.

Emellertid har inom kommittén den tanken uppstått, huruvida till-

äventyrs föreskrift kunde böra meddelas därom att inom varje särskild tjänstemannagrupp antalet gifta kvinnor icke finge överstiga viss mindre del av samtliga till gruppen hörande kvinnliga befattningshavare. Kommittén har dock funnit sig ej böra framlägga något förslag i sådan riktning.

Det synes likväl kommittén, att, därest fråga uppstår om medgivande för gift kvinna att bliva befordrad till ordinarie tjänst och framställning därom i enlighet med de allmänna grunderna göres hos Kungl. Maj:t, hänsyn i det speciella fallet bör kunna tagas jämväl till antalet gifta kvinnor, som redan hava ordinarie anställning inom den tjänstemannagrupp, som den lediga befattningen tillhör.

Statens järnvägar.¹

Vad slutligen statens järnvägar beträffar, hava enligt kommitténs uppfattning från järnvägsstyrelsen icke i ärendet anförts några omständigheter av beskaffenhet att utgöra för detta verk särskilt gällande invändningar mot gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst.

* * *

Såsom resultat av den granskning, kommittén ägnat de av generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen anförda invändningar mot gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar, framgår sålunda, att enligt kommitténs mening icke framkommit några sådana särskilda förhållanden, som kunna anses i fråga om den vid nämnda verk anställda kvinnliga personal påkalla avvikelse från de av statsmakterna godkända allmänna principer uti nu förevarande hänseenden.

Kommittén anser fördenskull, att jämväl i avseende å den kvinnliga personalen vid postverket, telegrafverket samt statens järnvägar bör gälla, att gift kvinna må till ordinarie tjänst befordras, dock allenast efter av Kungl.

¹ Enahanda bestämmelser i förevarande ämne, som funnos intagna i §§ 77 och 128 av instruktionen den 31 december 1907, återfinnas i §§ 75 och 128 av instruktionen för järnvägsstyrelsen med underlydande distriktsförvaltningar den 19 november 1914.

Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande, samt att, där kvinnlig innehavare av ordinarie befattning ingår äktenskap, hon icke skall vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vederbörande överordnade myndighet med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt.

Därest de nyssnämnda grunderna vinna godkännande beträffande gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar, synas bestämmelser i sådant hänseende böra, i likhet med vad förhållandet är beträffande statens vattenfallsverk, införas i vederbörande verks avlöningsreglemente, såvitt möjligt utan att allenast av denna anledning ordningsföljden av paragrafer och moment rubbas.

Vad postverket beträffar, torde bestämmelserna i fråga kunna intagas vid slutet av mom. 2 uti § 2 av avlöningsreglementet för tjänstemän vid postverket den 20 juni 1913 (svensk författningssamling n:r 123).

I fråga om statens järnvägar synas bestämmelserna lämpligen kunna erhålla plats vid slutet av mom. 2 i § 7 av avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar den 15 november 1907, sådan samma paragraf lyder enligt kungl. kungörelse den 24 september 1914 (svensk författningssamling n:r 243).

Vidkommande slutligen telegrafverket torde bestämmelserna kunna införas vid slutet av mom. 2 i § 6 av avlöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket den 11 oktober 1907, sådan samma paragraf lyder enligt kungl. kungörelse den 29 juni 1912 (svensk författningssamling n:r 193).

I detta sammanhang anser sig kommittén böra bringa i erinran det förutnämnda, i de av telegrafstyrelsen utgivna instruktionsbestämmelserna intagna förbudet för stationstjänstemän vid telegrafverket att befatta sig med vissa handelsspekulationer och företag eller lämna underrättelser av angiven beskaffenhet.¹

Det synes kommittén kunna ifrågasättas, huruvida ej dylika inskränkningar i avseende å befattningshavares verksamhet utom tjänsten

¹ I instruktionen för telegrafstyrelsen den 11 oktober 1907 finnes enahanda förbud för tjänsteman intaget i § 41.

böra hava sin plats bland de av Kungl. Maj:t och Riksdagen godkända avlöningsbestämmelser.¹ Så har ansetts böra ske beträffande ett flertal andra ämbetsverk och myndigheter, i vilket hänseende kommittén tillåter sig erinra om följande exempel.

I avlöningsvillkoren för ordinarie befattningshavare i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt i väg- och vattenbyggnadsdistrikten (kungl. kungörelse den 22 juni 1911, bihang till svensk författningssamling n:r 45) stadgas, att såväl befattningshavare i nämnda styrelse som ock distriktschef och distriktsingeniör icke få åtaga sig byggnadsarbetens utförande på entreprenad eller mottaga anställning i entreprenörs tjänst.

Uti de i kungl. kungörelse den 12 augusti 1910 innefattade avlöningsvillkoren för ordinarie tjänst innehavare i försäkringsinspektionen (bihang till svensk författningssamling n:r 57) föreskrives, att chef, ledamot eller förste aktuarie vid försäkringsinspektionen ej må deltaga i styrelsen av eller vara anställd vid försäkringsbolag eller vid utländsk försäkringsanstalt, som erhållit tillstånd att här i riket driva försäkringsrörelse, ej heller vara aktieägare eller garant i sådant företag.

Skulle förberörda restriktiva bestämmelser i avseende å personal vid telegrafverket, i den mån de anses skola fortfarande bibehållas, befinnas böra införas i vederbörande avlöningsreglemente, synes även detta lämpligen kunna ske vid slutet av mom. 2 i § 6.

---

¹ Det torde böra här erinras därom, att i § 141 mom. 1 uti »Del III. Stationsförvaltning» av »instruktion för stationerna vid telegrafverket» även är föreskrivet, att stations-tjänsteman ej heller må för egen räkning åtaga sig utförande av telefon-, telegraf-, ringlednings- eller dylika arbeten, vare sig i fråga om nyanläggningar, reparationer eller flyttningar.